

finitam penam non potest habere intentione. sal /
tem infinitam duracione. Et sicut voluntas post
mortem malo adheret sine penitencie susceptione.
sic deus semper affliget sine sentencie mutatione.
Punientur nichilominus pena acerba secundum
q̄ d̄ordinatio in peccato fuit libidinosa. Delecta /
tio enim libidinosa puniri debet p̄ penam afflic /
tiuam. et quia peccatores creaturis delectabilitur
adheserunt et creatorem contumaciter contempse /
runt. ideo precipitabuntur in locum infimum et
maxime a statu glorie longinquum. scilicet in pro
fundissimū infernum ubi exponuntur affligendi
in fine nature. scilicet fecibus corporum munda /
torum igne fumoso et sulphureo concremandi et
in illo inseparabiliter alligandi et ab eodem sc̄dm
exigentiam meriti eternaliter cruciandi nunquā
tamen sunt substancialiter consumendi. Et sic pa /
tet q̄ in penis damnatorum erit varietas cum va
rietate eternitas. et cum eternitate acerbitas.

Tercia pars quinquaginta septē
habet sectiones. et est prima de eo
quod est frui et uti ?

Dico de malo culpe q̄d est fugiendum. et de
malo q̄d est timendū. videndū est de bono et
hoc duplici. **P**rimo sub rōne meriti in viatoribz

Secundo sub ratione premiū in comprehensibilibz
Ad meritum viatoruz spectat cognoscere et discernere
triplex bonū. scz bonum increatum qd̄ deus est.
bonū procreatum qd̄ est mundus. bonum cōiuga-
tum qd̄ est xp̄s. Deus est creator. mūdus est crea-
tura. xp̄s est creator et creatura Deo est fruendū.
mundo vtendum. xp̄i dei felicitate est fruēdum.
xp̄i hominis conformitate est vtendum Sūt autē
res quibus est fruendum vt increate. sunt quibz
est vtendum vt procreate. sunt qui fruuntur et vt-
tuntur vt homines et angeli. Res quibus fruendū
est faciūt n̄beos atos. Res quibus est vtendum ad
beatitudinem adiuuant viatores Res que vtūtur
h̄nt xp̄istum deum et hoīem vt contemplant de-
lectabiliter eius diuinitatē. et eius imitentur exē-
plariter humanitē. Diuinitas xp̄i max̄ie beati-
ficat angelos et homines comprehensores. Quā-
nitas vero max̄ie cōdificat viatores Et aut̄ frui
alicui rei amore inherere propter seipsam. Vti ve-
ro est id qd̄ in vltimū venerit referre ad optineāduz
id quo fruendum est. Item cognitis fruimur in
quibus volūtas propter se delectata cōquiescit Vti
mur vero eis que ad illud referrimus quo fruen-
dum est. Aliter dicit Augustinus. Vti inquit est
assumē aliquid in facultatem volūtatis. Frui au-
tem est vti cum gaudio non adhuc spei sed iam rei.
Videndum est igitur de hys 2 primo de deo trino

Secundo de mundo et
tercia de xp̄o et
quarta de doctrina sui facta de
vltimo et audientia factam

Quid de deo trino
intelligendum. et
facto. et

Deo trino et vno
primis videmus quod
nature et tres personae
vnae. Quorum prima a ma-
tri et filio. ita quod personae
procedit tantum nec conuenit
in intelligere deus est vnus
vnae nature que personae
vna voluntatis que personae
vna sunt personae. vna quod
spiritus sancti. Quorum sunt
personae. filiaris communis
vnaque sunt personae. et
incomprehensibile est quomodo
vnaque et personae personae
vnae. Filialis est vnus
vnaque est patri et filio. quod
vnaque personae personae

et vno Secundo de mundo ex triplici creatura cō
stituto. Tercio de xp̄isto et eius triplici benefici
o. scilicet doctrina siue sacra scriptura. De gracia
virtutum et medicina sacramentali. ~ ~ ~

Quid de deo trino et vno credendū.
intelligendum. et exprimendum est
sectio. h.

DE deo trino et vno credere intelligere et ex
primere debemus. primo q̄ in diuinis ē v/
na natura et tres p̄sone. pater. filius et spiritus
sanctus. Quarum prima a nulla. sc̄da a prima.
tercia ab utraq; . ita q̄ personarum trinitas non
preiudicat vnitati nec econuerso. **H**abemus quo
q; ibi intelligere duas esse emanaciones. vna per
modum nature qua gignitur filius. secunda per
modum voluntatis qua spiratur spiritus sanctus.
Tres sunt ypostates. vna patris. alia filij. alia
spiritus sancti. **Q**uatuor sunt relaciones. scilicet
paternitas. filiatio. communis spiratio. et procel
sio. **Q**uinque sunt nociones. scilicet predicte quatu
or. innascibilitas est quinta. ita q̄ innascibilitas
priuatim et paternitas positue sunt due patris
nociones. **F**iliatio est nocio filij. **S**piratio actiua
cōmunis est patri et filio. **p**ressio ē nocio spūs sc̄i
Tres sūt p̄p̄tates p̄sonales sic exp̄sse. sc̄z pat̄ et

filii et spiritus sanctus. **H**abemus misterium
etiam trinitatis exprimer per duos predicandi
modos. scilicet p modum substantie et relacionis.
omnia predicamenta de eo transierunt in substan
ciam deumpta re lacone q racone subiecti in quo est
transit in substantiam ne faciat copositionem. rone
vero iunini ad quem est. manet ut faciat distinctio
nem sedm tres modos supponendi. scz sedm modu
essencie notonis et psonae. de quibus datur regula
q essencia supposita non supponit notio vel psona
et supposita notione non supponitur essencia aut
psona. **E**t supposita psona non supponitur essen
cia nec notio. **E**t sedm modos quatuor significandi
substantiam. scz note essencie. substantie ppositas
et psonae horum quatuor exempla sunt in creatu
ris videlicet humanitas q essenciam. homo que sub
stantiam. aliquis homo qui significat ppositam
sive suppositum. petrus qui psonam sedm quinque
modos dicendi aut querendi. scz per quis qui que
quod et quid. **Q**uis racone psonae. qui racone ppos
tatis. q rone notonis. qd racone substantie. quid
sive quo racione essencie. **S**edm tres modos diffe
rendi. scz sedm modum differentem existendi sive
emanandi sicut differt persona. sedm differentem
modum se habendi. sicut differt psona et essencia.
quia persona vna refertur ad aliam. sed esse non
refertur. secundum modum intelligendi. sicut

differt una psona ab
alio. sicut psona.

Qualiter
manifestat
essentiam

Des tres et uno
substantie. in
trinitate. sicut
dicitur in
scripturis. et
in
philosophia.
Sed in
philosophia
dicitur quod
essencia est
prior substantie.
Sed in
trinitate
dicitur quod
essencia est
post substantiam.
Sed in
trinitate
dicitur quod
essencia est
simul cum
substantia.
Sed in
trinitate
dicitur quod
essencia est
in substantia.
Sed in
trinitate
dicitur quod
essencia est
in substantia.
Sed in
trinitate
dicitur quod
essencia est
in substantia.

differt una proprietas substantialis ab alia ut bo-
nitas. sapiencia .

Qualiter deus trinus et vnus
manifestat seipsum in creature
effectibus . ii .

De deo trino et vno tenendum q̄ sit incōmu-
tabilis. insensibilis. incircumscriptibilis .
Reddit tamen se p̄ creaturas et effectus earum no-
bis agnoscibilem. ita q̄ in creaturis oībus dicitur
deus esse. quantum ad naturam et hoc tripliciter
scilicet per essenciam. potentiam. et penitenciam.
ita q̄ extra diuine essencie immensitatem nichil
manet. p̄ter limpiditatem diuine presencie nichil
latet. contra infinitatem diuine potencie nichil
valet. et sic et taliter esse competit beatissime tri-
nitati. **D**icitur tamen habitare in iustis speciali-
ter. scilicet : per gratiam q̄ est effectus trinitatis
beate ad deum reducens et faciens nos habere deū
et deum haberi a nobis : ac p̄ hoc deus trinitas in
nobis dicitur habitare. dicitur sedere in beatis
quātum ad gloriam : racōne cuius deus trinus in
beatorum mentibus quietatur. **I**n quorum potes-
tatiua sedet vt equitas. **I**n quorum cognitiua lu-
cet veritas. **I**n quorum affectiua ardet vt caritas
Dicitur autem apparere sensibiliter cum expressa
significatione. sicut spiritus sanctus in specie co-
lumbe super xp̄istum et lingue super apostolos

sint cōmunia sed quia ducūt in cognitiōnem p̄sone
patris q̄ est origo p̄sonarum in trinitate. non hñs
principium sed principians. a quo etiā fluit om̄e
posse. Est autem dei potencia cōpleta non potens
deficere cum non sit de nichilo. nō potens succum/
bere cum non sit sub aliquo Non potest etiam indi/
gere cum nō indigeat aliquo bono. Potencia vero
hominis in peccando deficit In paciēdo succum
bit in corp̄alibus actionibus indigentia includit.
Est igitur deus omnipotens. ita tamen q̄ non at/
tribuuntur ei actus culpabiles ut posse mentiri
et malum velle. nec actus penales ut posse metuē
et dolere. nec actus corporales ut posse currere et
ambulare. Est potencia dei ordinata ita q̄ ei non
attribuuntur actus incōuenientes ut posse facere
maiozem se. vel alium deum equalem sibi vel crea/
turam infinitam actu. quia sicut dicit Augustinus
Quodcumq; incōueniens etiam minimū. est incō/
ueniens deo vel impossibile.

C De appropriatis filij. v.

Filio appropriat. veritas. spes. ratio exem/
plandi. et oīs sciencia. Hec aut̄ q̄tuor dicūt
app̄pari filio nō q̄ fiant pp̄ria cū tribz p̄sonis
sint cōmunia. sed q̄ ducunt in cognitiōnem p̄sone
filij qui est a patre vel verbum qd̄ est p̄ri equale.
et ideo summe pulchritudini in quo omnia p̄uisa
et disposita exemplant̄ Et a quo tamq̄ a p̄mo et

summo exemplari fuit omne scire. **C**ognoscit aut
dei sapientia limpide omnia bona et mala p̄terita
presencia et futura actualia et possibilis. incom-
prehensibilia a nobis et infinita ita tamen q̄ in se
non diuersificatur licet diuersa vocabula sociatur
Nam in quantum ipsa sapientia dei est cognosci-
tiua omnium possibilium dicitur scientia siue cog-
nitio. in quantum est cognoscitiua eorum q̄ sunt in
uniuerso dicitur visio. in quantum est cognoscitiua
omnium q̄ bene sunt dicitur approbatio. in quantum
est eorum q̄ futura sunt d̄r̄ prescencia seu preuisio
In quantum est cognoscitiua eorum q̄ ab ipso fienda
sunt dicitur dispositio. in quantum est cognoscitiua
eorum q̄ premianda sunt dicitur predestinatio. in
quantum est eorum q̄ damnanda sunt dicitur repro-
batio. **P**ossunt hec septē ad tria reduci vocabula.
scz ad noticiā simplicis cognitiōnis qua deus cog-
noscit bona et mala q̄ sunt fuerunt et futura sunt
et q̄ p̄nt esse et nunq̄ erunt **A**d noticiā visionis q̄
cognoscit deus omnia bona et mala q̄ sunt fuerunt
et futura sunt **A**d noticiam approbationis qua cog-
noscit deus q̄ sunt fuerunt et futura sunt tū bona.

De appropriatis sp̄s sc̄i. vi.
Spiritui sancto appropriat̄ bonitas. vsus.
ratio faciendi. et voluntas siue beniuolen-
tia. **H**ec autē quatuor appropriantur spiritui sc̄o
non q̄ fiant pp̄ria cū tribus sint cōmunia: sed q̄

ducunt in cognitiōnem persone spiritus sancti qui
est ab utroque ut amor et donum summe p̄ficiūm
et cōmunicatiuum. omnis nostri desiderij finitūm
ad qđ bonum tamq̄ ad finem summū tendit omne
velle racōnabile ordinatum et inclinatum. Est autē
voluntas dei recta q̄ nullomodo potest obliquari.
Sic efficac̄ q̄ nullomō potest retardari. **S**ic vnica
qđ tamen quinq; signis habet signari. Unde versū
Impat et p̄hibet p̄mittit consulit implet. **D**icit
autem voluntas dei racōne regulata p̄uidencia q̄
omnia q̄ in vniuerso sunt irreprensibiliter gu/
bernantur. cum nichil precipiat prohibeat et con/
sulat nisi recte. nichil agat nisi bene. nichil p̄mit/
tat fieri nisi iuste. **C**um autem sit voluntas dei
rectissima nullus potest esse rectus n̄ ei conformet̄
et nemo potest ei conformari nisi ipsa sibi signis
aliquibus innot. sciat tamquā regula rectitudinis
prosequente. **E**st autem duplex rectitudo. **Q**uedā
necessitatis q̄ est in faciendo bonum ad qđ est pre/
ceptum et in declinando malum ad qđ est prohi/
bitio. **Q**uedam est perfectionis in supererogando
ultra debitum ad qđ est consilium. **E**st etiam volū/
tas dei efficacissima. ita q̄ nullus potest aliqd effi/
cere nisi ipsa coëfficiente et sic est implecio ut sig/
nū voluntatis efficiētis. **I**te nullus potest deficē
aut peccare n̄ ipsa iuste et merito deserēte et sic est
p̄missio ut signū volūtat̄s diuine iuste deserētis.

Sed qz eternitas diuinis conuenit. et euum aliquñ
p tempore repitur positum. ideo ex hñs duobus
euiternitas nominatur. Tempus autem pprie
dictum est mensura eorum q̄ habent principium
atqz finem Sicut sunt generabilia et corruptibi-
lia q̄ secundum motum primi mobilis variantur
vsqz ad cõpletionem numeri electorum. Quarta
differentia esse non potest. scilicet q̄ sint aliqua q̄
finem habeant et non principium.

S De veritate exp̄menda cũ exclusionē
errorum circa p̄ductionē mūdi. viij.
Secundo habemus errorem excludere Qua-
pp̄ter nō. q̄ vniuersitas mundialis machi-
ne est in esse producta ex tempore. in quo exclu-
ditur error ponentiū mundum eternum. p̄ducta
est inq̄ ex nichilo. in quo excluditur error ponen-
tium eternitatem circa materiale principium Et
ab vno principio est producta. in quo excluditur
error manicheorum ponentiū pluralitatem prin-
cipiorum Solo et summo. in quo excludit̄ error
dicentium deum produxisse inferiores creaturas
per ministerium intelligentiarū. in certo numero
p̄dere et mēsurā. ex quo p̄z q̄ creatura est effcūs
trinitatis creantis sub triplici gn̄e causalitatis. s̄
efficiētis rōne cuius est in tatura vnitas. modus et
mensura Exemplaris. ratione cuius est in ea. veri-
tas. species et numerus Finalis. ratione cuius est

in creatura. bonitas ordo et pondus **Q**uis quippe
creatura constituitur in esse ab efficiente. formatur
ad exemplar ordinatur ad finem. ac p hoc est vna
vera. bona. modificata. speciosa et ordinata. men-
surata discreta et ponderata. **A**lijs autem etiam
vocalibus predictus trinaris nominatur. ab **Au**
gust. li. de anima et spiritu dicit essentia. species
et usus. **A**dionisio Armonia species et comensu-
ratio. **I**tem ab eodem Substantia virtus et ope-
ratio. **E**x vna igitur parte cadunt vnitas modus
essentia. substantia mensura et comensuratio **E**x
alia numerus veritas species virtus et armonia.
Ex alia bonitas. ordo. usus. pondus et operatio.
De primo igitur trinario **N**ota qd vnum nominat
ens connumerabile et hoc ppter indiuisiōem sui
in se. verum nominat ens cognoscibile et hoc ppter
indiuisiōem sui a ppria specie. bonum nominat
ens communicabile et hoc ppter indiuisiōem a
ppria operatiōe.

De triplici differētia creature
nonum.

Tercio circa creaturam mundi habemus at-
tendere triformitatem creature. pduxit eam
deus trinus et vnus triplicem differēciam crea-
ture **N**am produxit creaturam pure corporalem
vt est mundialis machina: creaturam pure spiri-
tualem vt est natura angelica **C**reaturā ex vtroq;

cōpositam ut est natura humana . sic etiam deicit
deum producere varia et diuersa ut multiplici /
tas creature faceret ad pfectionem vniuersi . q̄ con /
sistit in amplitudine ambitus . in sufficiencia or /
dinis et influencia bonitatis . **Ex** quibus etiam
diuina sapiencia ⁊ potencia et bonitas innotescit
deicit namq; deum sic res producere ut essent ad
manifestacōnem sue potencie que quidē apparuit
in produccione summe distantium et earundem
cōiunctione ut patet in natura humana in qua cor /
porum et incorporeum vniuntur . **Item** deicit
deum sic res producere ut essent in manifestacōem
sue sapiencie q̄ maxime ex pfectione ordinis decla /
ratur . qui quidem ordo tria necessario requirit vi /
delicet infimum . supremum et medium . **Infimū**
fuit natura corporalis . **Supremum** natura spiri /
tualis . **Medium** natura composita ex utraq; ⁊
Item deicit deum sic res producere ut essent in
manifestationem sue bonitatis et beniuolencie q̄
maxime consistit in diffusionem et cōmunicationem
in alterum . **Sic** igitur diuina bonitas cōmuni /
cauit actum nobilissimum qui est viuere et intelli /
gere ut non tantum daret potenciam alij viuendi
et intelligendi sed etiam potenciam cōmunicandi
alij qd̄ factum est in homine in quo substantia spi /
ritualis et vita intellectiua p̄ficit corporealem ⁊

aves in aeris et aque ornamentū. sexta die factus
est ornatus nature opace quando facte sunt bestie
de terra. factaq; reptilia sunt. **N**c facta est natura
humana ad cōsumma cōnem oīm predictorum.

C De consistencia machine mundialis
seu corporalis. xi. ~ ~ ~ ~ ~

Consistit autem natura corporea maxime
in duob; scz in natura elementari et celesti
Celestis distinguitur in tres principales ci los.
scilicet in **C**rystallinū **E**mpireū et **F**irmamentū
Firmamentum autem qd est celum stellarum con
tinet septem orbes. septem scilicet planetarum q
sunt luna mercurius zc. Natura quidem elemen
tariis distinguitur in quatuor. scilicet in ignem zc
et sic procedendo a summo celi cardine vsq; ad cen
trum terre occurrunt nobis decem orbes celestis.
et quatuor spere elementares ex quibus tota mū
di sensibilis machina integratur. ita q celestia in
fluunt in terrestria et elementaria quantum ad
distingtionem. cogni cōnem temporum seu signifi
cationem dierum. mensium et annorum dicente
scriptura ut sint in signa tempora et dies et annos
Influunt etiam quantum ad effectiuam produc
tionem rerum generabilium et corruptibilium
et corporum humanorum **S**ic tamen sunt in sig
na temporum et regimen operacōnum per lucem
calorem et motum et virtutem ut non sint certa

signa contingentium futurorum nec influunt sup
liberum arbitrium p vim constellacōnum quem
quidē aliqui dixerunt fatum esse Et sic colligitur
ex predictis q̄ deus ordinate res condidit quantū
ad tempus. ordinate disposuit quantū ad situm.
ordinate etiam gubernat quantum ad influentiā.
in scriptura sacra ordinate narrat quantū ad doc
trine sufficienciam q̄ in principio sui insinuat na
turam luminosam nomine celi. naturam opacam
nomine terre. naturā p̄spiciuā nomine aque. insi
nuat et beatissimam trinitatem patrē in nomine
dei creantis. filium in nomine principij. et spiri
tum sanctū in nomine spiritus dei Insinuat etiā
appropriata trium p̄sonarum. scilicet omnipoten
ciam patris in p̄ducendo. oīscienciam filij in dis
tinguendo. beniuolenciam sp̄s sc̄i in influendo.

De sufficiencia celorum. xij.

De natura celesti specialiter est videndum.
Celum quidē sc̄dm̄ cōmunem acceptionem
nominat naturam p̄spiciuam cōtentiuam Sc̄dm̄
vero p̄p̄riā accep̄cōez noīat naturā p̄spiciuā contē
tiuā. nulli cōtrarietati subiectā Sc̄dm̄ p̄mā accep
cōem septē celi a rabano distinguūt. sc̄z celū aereū
et herecum. olimpiū. igneū. siderum. Aliquando
empireum. Quorum sufficiencia sic habet. Celi
eū natura p̄spiciua et cōtentiua Aut est datiuua lu
minis. aut receptiua. Si primū ā est vniiformis nō

mota et sic est empireum. Aut est multiformis et
mota et sic est sidereum. Aut est vniformis et mota
et sic est Crystallinum. Quarta differentia non
habetur. scilicet multiformis et non mota. Si aut
natura yspicua est luminis receptiua. aut est re /
ceptiua sepabiliter aut inseparabiliter. Si insepa /
biliter aut secundum superioris superficiei circu /
lum et sic est olimpium qđ monti appropinquat
olimpo. Si vero sepabiliter. aut secundum supe /
riorem partem et sic est ethereum. aut secundum
inferiorem et sic est aereum. Si autem dicatur ce /
lum natura yspicua. cōtentiu. nulli contraria :
sic a quibusdam octo orbes distinguuntur. septem
scilicet planetarum cū octaua sphaera : A quibusdaz
amplius ampliusq; eruditis nouē. Ab alijs vero
ulterius illustratis decem. Horum autem suffici /
encia sic potest accipi. Distinctio eū celorum aut
est p primam diuersitatem formarum aut est p
disposicōnes motuum et luminarium cōtentorum
scilicet p diuersitatem formarum sic distinguunt
tres celi. Aut enim in celo viget natura perfecte
luminositatis et sic abile est ad statū glorie et quie
tum et sic est empireum. Aut viget in eo intura
perspicuitatis simul et luminositatis et effectiue
caliditatis. Et sic est sidereum qđ facit ad transmu
tationem inferiorum. ideo est multiforme abile ad
motum. Si vero celi penes contenta luminaria

distinguntur: sic est orbium distinctio attendēda
Aut eū orbis cōtinet siderum multitudinē et sic
est stellatum **A**ut cōtinet unitatē et sic septem pla
netas. septem orbibus sunt distincti quibus regitur
vniuersitas temporum. dierum septenario dis
pensata.

**De quatuor attributis angelis a
condicione sui. xij.**

De natura pure spiritali cuiusmodi est an
gelica sex per ordinem sunt videnda. scilicet
Condicio oīm angelorum. **P**reuaricatio maligno
rum demonū. **C**onfirmatio spiritaliū beatorum.
Diffinitio aliquorū nō cōmuniū. **D**iuisio ierar
chiarū diūsorū statūū **C**ustodicio cōmissorū hōim
De cōdicione eorū tenendū est q̄ āgelis a p̄ordio
sue cōdicionis quatuor sunt attributa. scz simplici
tas essencie. distinctio p̄sonalis. p̄pter rationem
naturaliter insitam **M**emoria. intelligēcia et volū
tas. et libertas arbitriū ad eligendum bonum et
respuendum malum. **H**ec autem quatuor princi
palia. alia quatuor cōcomitantur. scilicet virtus
sitas in opando. officiositas in ministrando. p̄spi
citas in cognoscendo immutabilitas in eligēdo
Immutabilitas in quā post electionem sue in bo
num sue in malum. **S**ubstantia quippe sp̄ualis
et incorporea. simplex et omni carens diuisione
quantitatis cuiusmodi est natura angelica hoc ip̄o

q̄ est simplex. est virtuosa in operando. hoc ipso q̄
est virtuosa et p̄sonalit̄ discreta. competit ei distinc
tio officij ī ministrando. hoc ipso q̄ est simplex et
virtuosa competit ei p̄spicacitas in discernendo. &
hoc ipso q̄ est p̄spicax et simplex et habens intel
lectum deiformē. habet post electionē stabilitatē
in electo. siue bonum fuerit siue malum. Suffici
entia horum sic habetur. Angelus eū potest consi
derari quadrupliciter. scilicet in se et sic est essencie
simplicitas. Ad alterū angelum et sic est distinc
tio p̄sonalis. ad deum et sic est Memoria intelligēcia
et voluntas. in quibus consistit ratio ymaginis
ad ea q̄ regimini eius sunt subiecta. et sic est liber
tas arbitrij.

De preuaricōne spirituum
malorum. r̄iij.

De preuaricōne damnatorum spirituum est
tenendum. q̄ lucifer primus inter angelos
p̄sumens de bono priuato. appetijt priuatā excel
lentiā superferri alijs volens. ideo cū omnibus ad
herentibus sibi p̄didit summū locum. scz celum
empireū descendens in locum ymū. scz caliginosū
aerem vel infernū. Cecidit autē in culpam p̄ libe
rum arbitriū. lapsus est in penam p̄ diuinū iudi
cium. Cadens autem factus est immutabilis post
ruinam. ideo statim fuit obstinatus in malo. ex
satus a vero. deordinatus in op̄atōne. infirmatus

in virtute. **V**oluntas diaboli obstinata habet de /
formitatem in qua est continuatio nature variacō
decisio siue memoratio. racione prime macule a cu
ius adhesionem nullatenus sepatur. **H**abet p̄nita
tem in qua est cōtinuatio. quantum ad actum pec
candi. tamen interuenit variatio. quātum ad ge
nus peccati. **R**atio in diabolo e peccata presentit ali
quando futura. qđ dicit **A**ugustinus quatuor mo
dis. scilicet sensus vel ingenij acrimonia. longa tē
porum experientia. dolosa cautela. quia p̄ponit
aliquando facere q̄ predixit. aliena doctrina cum
ab angelo aliquid didicit iusto dei iudicio p̄mit
tente **M**inisterialis diaboli operacō est ho. minibz
interdicta. **C**um p̄pter peccatum infidelitatis ne
attribuatur diabolo qđ est dei **C**um p̄pter pecca
tum ydolatrie quia diabolus desideat aliquid sibi
immolari **C**um p̄pter peccatum inobediencie qz
voluntarium cōmercium cum diabolo p̄ciso tam
a deo q̄ ab ecclesia prohibetur. **V**irtus diaboli pec
cati merito coartata quando p̄mittitur vertitur
ad mirabilia fatienda p̄ transmutacōnes repenti
nas circa corporeas creaturas. possunt tamen dif
cerni miracula dei a miraculis diaboli quatuor
modis. scilicet ex parte principalis agentis Nam
in miraculis dei operatur virtus infinite potēcie
In diaboli autē virtus creature. **E**x p̄te ministri
qz mirabilia x̄pi fiunt p̄ publicā iusticiā. scz fidē

iustificancem. que publice predicatur vel per sig/
na publice iusticie. ut in peccatoribus. qui per fi/
dem aliquando veram operati sunt mirabilia.
Mirabilia autem diaboli fiunt per contractus p̄/
uatos et archana quedam. quia sic inuectores ar/
tis magice cum demonibus pepigerunt **Ex** par/
te finis. qz miabilia dei fiunt ad hoīi utilitatē et
dei gloriam. mirabilia demonum vel magoruz ad
fraudem vel deceptionem **Ex** parte facti. quia mi/
rabilia dei sunt excellencia. ut suscitare mortuos.
illuminare cecos. **Mirabilia** vero diaboli sunt vi/
lia. ut facere muscas. bufones et serpentes.

De cōfirmaciōe spirituum beatorū. xv
Sequitur videre de confirmacione beatoruz
spirituum. de quibus est tenendum. qd alijs
apostotantibus ipsi deo immobiliter adhererunt.
Ita qd alijs per maliciam irreuocabiliter obstina/
tis. ipsi sunt per gratiam et gloriam in bonitate
perfecte confirmati **S**imul enim tempore non na/
tura: gratiam et gloriam conuersionis et adhesio/
nis ad deum p̄ceperunt merito. racōne cuius fu/
erunt quantum ad voluntatem stabiles et filices
In racione sunt perfecte illuminati secūdum cog/
nitōnem matutinam et vespertinam. Lux quip/
pe diuina angelum illuminans ad cognitiōnē dei
angelum facit lucem. **C**ognitio autem dei in se di/
citur dies. quia pure est lux tanq̄ cognitio et racō

cognoscendi. Illux autem angelica diuinitus illus-
trata habet creaturam que respectu dei tenebra re-
putatur. Ideo eius cognicio dicitur vespertina p-
ut cognoscit in seipsa. Dicitur autem matutina p-
ut ex illa cognitione consurgit mens angelica in
laudem dei ad cognitionem quam habet in verbo
et veritate. Sunt et in virtute pfecte fortificati si-
ue in operando siue in epequendo. et hoc etiam si-
ue assumpto corpore siue non assumpto corpe. In
ordinatione sunt pfecte ordinati siue contemplati-
ua siue administratiua. Duplex est enim vis an-
gelica contemplatiua qua contemplant deum. Et
administratiua qua circa salutem versatur homi-
num. Non possunt autem deordinari ascendendo.
ad contemplacionem dei. nec descendere in admi-
nistracōe hominum. quia quocunq; et quocienscū
q; mittuntur semp currunt et militant intra deū

**De diffiniciōibus angeli. ordinis. 2
perarchie. xvi.**

Sequitur videre de diffiniciōibus trium vo-
cabulorum que faciunt ad noticiam angelo-
rum que sunt angelus. ordo. et perarchia. Ex mul-
tis nēpe angelis ordo cōsurgit. ex plurib; ordi-
nibus saltē tribus cōstituitur angelica perarchi-
a. Angelus autem sic diffinitur scđm Damaste.
Angelus est substantia intellectualis semper mo-
bilis. libera arbitrio. incorporea. deo ministrans

secundum gratiam non naturam immortalitatem
suscipiens. **O**rdo diffinitur a **Gre.** **O**rdo est mul-
titududo celestium spirituum qui inter se aliquo mu-
nere gratie simulantur. sicut et in naturalium do-
norum munere conueniunt. **T**riplex autem iue-
nitur diffinitio perarchie secundum q̄ est triplex
differencia perarchie. scz diuina. angelica. eccle-
siastica. **D**iuina sic a **Dioniso** describitur. **P**erar-
chia est diuina pulchritudo ut simpla ut optima.
ut confirmatiua. **I**tem secundum eundem. angeli-
ca perarchia est ordo diuinus sciencia et actio dei
forme quantum possibile est similans. et inditas
diuinitus ei illuminationes p̄porcionabiliter in
dei similitudinem ascendens. **E**cclēsiastica autem
ingrāliter sic diffinitur. **P**erarchia est rerum sac-
rum et rationabilium ordinata potestas debitum
in subditis optinens principatum. **H**ec etiam dif-
finitio potest conuenire angelice perarchie. **A** **D**a-
masceno diffinitur angelus quantū ad substantiā
cum dicit. **A**ngelus est substantia incorporea. q̄n-
tum ad virtutem cum dicit. intellectualis semper
mobilis libera arbitrio. ubi tangitur triplex vir-
tus angelica. scilicet cognitiua. cum dicitur
intellectualis. operatiua cum dicitur in diffinici-
one. semper mobilis. quia angelus infatigabiliter
operatur. **I**mperatiua cum dicitur arbitrio libe-
ra. **O**peratio tangitur cum dicitur. deo seruiens

sive ministrans. Duracio cum dicitur gracia non
natura immortalitatem suscipiens. Ordo notifi-
catur quantum ad fundamentum. cum dicitur. Or-
do est celestium spirituum multitudo. Et quantum
ad complementum cum dicitur. qui iter se aliquo
munere graciae simulantur. Et quantum ad dispa-
sitionem que inter hec medium tenet locum? cum
dicitur. sicut in naturalium donorum participa-
tione conueniunt. **D**iffinitio angelice perarchie no-
tificans ipsam esse egredientem esse a deo per mo-
dum imaginis cum dicitur **P**erarchia est ordo diuini
sciencia et actio. ut ordo id est ordinata potestas
respondeat patri. sciencia filio. actio spiritui sanc-
to. secundum memoriam intelligentiam et volu-
tatem. **S**ecundo describitur ut egrediens per mo-
dum similitudinis. cum dicitur deiforme quantum
possibile est similans quantum ad habitum. et ad
inditas ei diuinitus illuminationes proporcio-
nabiliter in dei similitudinem ascendens quantum ad
actum. **I**n diffinitione perarchie increate ostendi-
tur vnitas in trinitate. cum dicitur diuina pulcri-
tudo. **P**ulchritudo enim ex pluralitate et equali-
tate constat. ut autem ostendatur quod pluralitas non
preiudicat vnitati? dicitur ut simpla. quod vnitas plu-
ralitati? dicitur ut optima. et quod vnitas spectat ad
perfectionem pluralitatis. et econuerso subiungi-
tur ut consummatiuu.

S **E** De triplici diuisione perarchie. **xxij.**
Equitur videre de tribus diuisionibus phe
rarchie. **P**rima est hec. **P**herarchiarum ali
a supercelestis id est diuina. alia celestis id est an
gelica. alia subcelestis ut humana. **O**missa ecclesi
astica et diuina subdiuiditur secunda in supremā.
mediam et infimam. siue per alia uocabula. scilicet
in ephiphaniam. ypperphaniam. ypophaniā. **E**
phiphania enim est italescentis affectionis incen
dio alioris intellectus fastigio iudicijq; libera re
sultatio distributa. **Y**pperphania est diuina illumi
natio sui particeps inter scalarū reuerencia insig
niens usum edocens dominandi arcensq; cōtrari
um **Y**pophonia est diuinum participium. legib;g
nature occurrens. archana reserans pro capacita
te discreta **T**ercia diuisio est hec. in sup̄ma. **E**phī
phania sunt zeraphin. cherubin. throni. **I**n me
dia sunt dominaciones. virtutes. potestates. **I**n
ypophonia sunt principatus. archangeli. angeli.
Aguntur quidem angeli et agunt secundum ordi
nem perarchicum in eis iniciatum per naturam.
et consummatum per gloriam. que in eis sta
biluit liberi arbitrij vertibilitatem. illustrauit
perspicacitatem. roborauit uirtuositatem. et ordi
nauit officiositatem. **P**erspicacitas rationis in cō
templando. aut respicit bonitatem desiderandam
et sic sunt zeraphin. **A**ut ueritatem intelligendā.

et sic sunt cherubin. a maiestate et sic sunt troni. ad
thronos sprāt reuerēcia. ad cherubin sapiā. ad sera
phī beīuolēcia. ad pfectā ūtuositatē ē ūtus īpatia
q̄ est ī dñacōibg. virtg executia ī ūtutibg. virtg ar
eatia q̄ est ī prātibg **Ad** pfectā officōsitatē sprāt re
gē qd̄ faciūt pncipatg **Digē** archangeli **Reuelare** ā
glī **Ordo** denoiāt ab eo qd̄ excellēciā accepit ī mu
nē.

De custodia hoīm p̄ āglōs. **viij.**
Alīo videndū est de custodia hoīm p̄ āglōs. **Nō**
q̄ q̄druplicē defectū āglī hnt hoībq̄ reuelare
et eos ab ipsis reuare. s. p̄nitatē ad malū. diffi
cultatē ad bonū. lōginq̄tatē a dño. tepiditatē a me
rito. **Ad** hec q̄tuor designāda sūt tm̄ q̄tuor noīa an
gelozū ī sc̄ptura. s. **Raphael** q̄ medicīa dei d̄r. hic ē
missg curare tobiā a cecitate et sarā de īproprio occi
sioīs virozū et hoc cōtra duo q̄ ex origiālī cōtrafig
q̄ sūt ignorātia agēdarū rerū **Et** cōcupiā nōriarū
q̄bq̄ reddimur ad malū labiles **Itē** gabriel q̄ d̄r for
titudō dī quo fortificamur ad obseruāciā p̄ceptorū
et ad īplectōnē cōsiliozū. in signū p̄mi missg est an
nūciare ortū p̄curatoris de cōiugatis. in signū sc̄di
missg est annūciare ortū saluatoris de ūgīe p̄ ioh̄s
exēplū. et p̄ xp̄i bñficiū et exemplū reddimur dī
positi et habiles ad bonū **Itē** michael q̄ interpretat̄
q̄s ut deus q̄ d̄r aīas in celo p̄ntare p̄pī q̄s etiā de
maū diaboli eruēdas cōmisit plū cū dracone. **Itē**
Briel q̄ d̄r aut̄ interpretat̄ lucēs deo sive ap̄iens deo
vel ignis dei. a incēdiū dei que duplex interpretatō

inuit q̄ p̄ eig misteriu illustramur ī veritate et in-
flāmamur ī caritate. **M**ittūt̄ em̄ anglī ad illustrandū
nr̄m̄ it̄lectū et inflāmandū nr̄m̄ affectū. et si nō
efficiē t̄m̄ dispositie. **D**e nocte vriel legit̄ in iij. eldore
q̄ miss̄ sit ad cōsolatōez ppli dei q̄ ab alienigenis
p̄mebant̄. **H**nt̄ etiā anglī t̄ca hoīes actū ī p̄lice fre-
quentare. s. purgare. illustrare et p̄ficē **P**rim̄ actus
ordinat̄ ad amocōez īpedimentorū **S**ec̄s ad cogni-
tōez verorū. tercī ad dilcōez honorū. h̄nt̄ tercō in
hoībz effectū ī p̄lice p̄curare vnū. s. resp̄cū boī au-
gēdi **A**liū resp̄cū mali. s. deserēdi. h̄nt̄ nichilomin̄g
prop̄ ministerium huāni gn̄is militare. q̄dā em̄
mittūt̄ ad nos missiōe exteriori. q̄dā mittūt̄ ad an-
gelos missiōe interiori p̄p̄t̄ nos s̄c̄ illa sup̄na ag-
mina q̄ p̄eminēt q̄ vsū exercitiōis officij nūq̄ h̄nt̄. t̄m̄
vel ad nos vel p̄p̄t̄ nos mittūt̄. vt d̄t̄ **A**plūs. **D**e s̄
īqt̄ sūt̄ adm̄stratorij sp̄t̄ z̄c̄. h̄nt̄ anglī ad custodiā
hoīm deputari ab aīe īfusiōe vsq̄ ad eig egressū.
Hnt̄ etiā conatū diaboli cōtra hoīez refrenac̄ **J**e-
magā ē dignitas aīarū vt vnaq̄q̄ h̄at ab ortu nati-
tatis sue ī custodiā āgelū deputatū **S**ec̄. hō bonū
h̄t̄ āgelū ad custodiā et malū ad exercitium.

De diffiniōnibus aīe . r . r .

Restat vidē de īplici d̄nā nature q̄ cōposita
est ex corpali et sp̄ali. **E**t p̄mo quātum ad
aīaz. **S**ec̄do quātum ad corp̄g. **T**ercō q̄tū ad cōpo-
sitū. **D**e aīa sūt̄ duo vidēda. diffiniō et potēcia
rum diuisio. **A**nima septē diffiniōibus diffinit̄

Prima est Augustini libro de motu cordis Anima inquit est substantia incorporea intellectualis illuminationum que sunt a primo ultima relatione perceptiva. Secunda est Remigij. Anima inquit est substantia incorporea regens corpus. Tercia est Aristotelis libro de anima. Anima est actus privus corporis phisici organici in potēcia vitā habentis. Quarta est Augustini. Anima est similitudo omnium. Quinta similiter Augustini. Anima ē quedam rationis particeps regendo corpori accommodata. Sexta sumitur ex Genesi. Anima est deiforme spiraculum vite. Septima est Seneca. Anima est spiritus intellectualis in se et in corpore ad beatitudinem ordinatus. Per primam diffinitionem notificatur anima prout est spiritus. Per secundam et tertiam ut est anima. Copulatur enim anima et unitur corpori ut motor mobili. et sic est secunda. et ut perfectio perfectibili. et sic est tertia. Per alias vero quatuor que sequuntur diffinitur ut anima et spiritus. Ita quod quarta est per comparationem ad creaturas generaliter. Quinta per comparationem ad corpus quod perficit. Sexta per comparationem ad deum tanquam ad suam causam efficientem. Septima per comparationem ad deum ut finem suum ultimum. citra quem non potest quietari.

Sequitur ulterius
Anima. quoniam
vita non est magnitudo
sed de qualitate. Genes
vita et intellectum. S
quinta est illa potēcia
ut a appetit ta que sunt
fugit totum. Sicut et
cognoscit res corporeas
vita anime que homo in
finito. Hanc est illa vita
bonum et malum et inter
ni iustitiam. Intellectus et
me apprehendit res immo
et animam agitur et de
horum sufficientia per
quod dicitur dicit. A
ma et spiritus. Anima
divulsi. Spiritus inq
tur et sparsa perdura
anima comparatur ad m
Et sic congruit anima mag
dicit et fructum et vitam
libitas. Congruit etiam
ta ut per magis perficit

De diuisionibus potēciarum anime
scdm ingrōs in quinqz mēbra. xx.

Sequitur videre de diuisione potenciarum anime. quarum quadruplex est diuio. diuio vna est magistrorum in quinqz membra. scilicet sensualitatem. sensum. imaginacionem. rationem. et intellectum. **Sensualitas** secundum magistros est illa potencia que sentificat corpꝰ. et mouet ⁊ appetit ea que sunt delectabilia corpori. et fugit nociua. **Sensus** est illa vis anime qua homo cognoscit res corporales presentes. **Imaginacō** est vis anime qua homo intuetur res corporales absentes. **Racio** est illa vis anime qua anima inter bonum et malum et inter verum et falsum discernit infra se. **Intellectus** est illa vis anime qua anima apprehendit res imateriales et intelligibiles vt animam angelum et deum. **Itorum quinqz mēbrorum sufficiēcia potest sic sumi.** **A**nima est quali duo sicut dicit **Augustinus.** Est enim anima et spiritus. **Anima** inq̄tum corpus perficit ⁊ viuificat. **Spiritus** inq̄tum sine corpore cōsideratur et separata perdurat. **Secundum vero q̄ est anima comparatur ad corpus et corpꝰ ad animā. Et sic cōgruit anima corpori et aptatur ei vt influat ei sensum et vitam. Et hec potēcia dicit sensualitas. Congruit etiam corpus anime et aptatur ei vt per corpꝰ perspiciatur quātū ad inferiorē**

et hec potentia dicitur sensus. Sensus autem est duplex. scilicet interior qui dicitur imaginatio. et exterior qui dicitur sensus. ut visus fit per oculum. auditus per aurem. Ipsa vero anima inquam spiritus dicitur. recte habet aspectum unum respectu inferiorum. et alium respectu superiorum secundum quod dicit Aug. quod anima habet duas partes scilicet unam ad superiora respicientem. et aliam ad inferiora. Inferiorem magistri dicunt rationem. superiorem vero dicunt intellectum.

De diuisione potenciarum anime secundum naturales in tria membra. xxi.

Secunda diuisio anime secundum naturales est in tria membra. secundum enim quod anima comparatur ad actus tres sunt anime potencie ad actum triplicem ordinate. Tres enim sunt actus primi ipsius anime. scilicet vegetari. sentire. et racionari. et secundum hoc distinguitur triplex anime potentia. scilicet vegetabilis. sensibilis. et racionabilis. Nota tamen quod vegetabilis est anima in plantis. Sensibilis est anima in brutis. racionalis est in hominibus. In homine vero non sunt tres anime. sed sunt dicende tres potencie in una anima. Vegetabilis appetit esse. sensibilis bene esse. racionalis optime esse. Vegetabilis diuidit in generatiuam et nutritiuam. Generatiua est ad conseruationem in esse

uniuersalis. scilicet speciei. **N**utritiua est ad cōser-
uationē esse singularis scilicet indiuidui. Nutriti-
ue duplex est actus scilicet nutrire. iste actus sem-
per est necessarius. alius augmentare. et iste solū
est necessarius vsq; ad rei completioē. **U**nde nu-
truntur animalia non tamen semper augmentā-
tur. **V**is sensibilis diuiditur in apprehensiuam et
motinam. **A**pprehensiuā diuiditur in sensum par-
ticularem. et sensum communem siue ī sensum ex-
teriozem et interiozem. **S**ensus particularis ex-
terior. diuiditur in quinq; sensus. scilicet visum.
audium. gustum. zc. **C**irca quos necessario tria
requiruntur. scilicet bonitas organi. dispositō me-
dij. et presencia obiecti. **O**rganum visus sunt pu-
pille oculorum. **O**rgani tactus nerui corporis. et
sic de alijs. **I**ta organa descēdunt ab anteriori p-
te cerebri. **Q**uidam enim ē neruus qui dicitur ob-
ticus descendēs ad pupillas et ratificatur in du-
as partes. et sic de alijs organis. **O**rganum tactus
est in corpore. **O**biectum visus est color et eius dif-
ferencie. et sic alijs sensibus obiecta sunt. **N**am ob-
iectum odoratus est odor et eius differencie. **O**bie-
ctum tactus sunt qualitates elementares. vt cali-
dum et frigidum hum. dum zc. rarum. densum.
leue. graue. asperum et lene. **M**edia sensuum sunt
hec aer aqua. et quodlibet corpus diaphonū. id est
trāsparens illuminatū. in visu mediū est aer extior

et interior est medium in auditu. **A**uris enim cō-
caua in concavitate habet aerem intrinsecum sibi
cōnaturalem. **V**apor per aerem delatus est medi-
um in odoratu. **R**es enim odifera quasi fumum o-
doriferum euaporat. ex quo aer immutatur defe-
rens odoratui odoratum. **H**umor saliuialis est me-
dium in gustu. **C**aro medium est in tactu. **I**nteri-
or sensus diuiditur in tres partes secundum tres
partes cerebri. que sunt anterior: in qua est ima-
ginatio. **M**edia in qua est estimatiua. **P**ostrema:
in qua memoratiua. **A**liquando dicitur imagina-
tio sensus cōmunis. aliquando imaginatio. aliqñ
do fantasia. **S**ensus communis dicitur. inqñtum
ibi cōcurrunt sensus particulares quinq. tamqñ
linee ad centrum ibiq ligantur. **I**maginacō dicitur
inqñtum representat formas prius acceptas a
particularibus sensibus qñuis absentes. **F**anta-
sia dicitur inqñtum potest componere formas no-
uas secundum similitudinem eorum que percepit
per sensus particulares. **E**stimatiua est illa vis
secundum quam dicimus sagacitatem vel pruden-
tiam in brutis. vt in vulpe siue in alijs in appetē-
dis delectabilibus et refugiendis nociuis. **M**ē-
moriam est vis illa que cōseruat siue retinet formas
sensibilium specierum. **V**is sensibilis motiua est
motuum secundum locum mouēs vniūsaliter mē-
bra corporis vt caput brachia et armos. **M**otiua

pedum dicitur gressibilis. quia secundum eā mo/
uetur animal motu progressiuo. **V**is rationalis
diuiditur in intellectum speculatiuum. qui exer/
cet in cōtemplacione veri. et practicum: qui in
opacione boni. Secundum hanc duplicem radicē ī
rellectiuam dicūt vita actiua et cōtemplatiua.

De diuisione potenciarum aīe secun/
dum theologos et nales. **xxij.**

Tercia diuisio secundum theologos et natuā
les potenciarum anime est hec. Potenciarum anime
alia corporalis id est corporis regitiua. Alia spi/
ritualis. Corporis regitiua diuiditur in anima/
lem vitalem et naturalem. Secundum has vires
anima regit corpus. **V**is animalis secundum me/
dicos est in cerebro. vitalis in corde. naturalis in
epate. **V**is animalis diuiditur in cognitiuam et
motiuam. De cognitiua supra dictum est. **M**oti/
ua diuiditur in cōcupiscibilem et irascibilem. **M**o/
tus enim animalis aut est in malo nociuo. et di/
citur motus fuge qui est ab irascibili. Aut est ad
bonum delectabile. et talis motus est a cōcupisci/
bili. **V**is vitalis est vita motiua aeris in corpore
animalis per arterias vnde est pulsus. **T**anti em̄
caloris est cor. q̄ nisi refrigeraret̄ aere attracto p̄
inspiratōem et emisso per respiratōem aiāl morē/
tur. **N**ec eadem vis est motiua ad vocem forman/
dam eo modo quo format̄ vox illiteralis. vt vox

ad abstrahendum. scda ad recipiendū. Aliqñ scdm
diūsos modos modificandi. et sic est drā volunta/
ris. vel appetitus in naturalem et de liberatiuā.
Prima est diuisio pñcipalis in intellectū et affec/
tū. siue in cognitiuā et affectiuam. siue in rōem z
voluntatē. **V**oluntas diūsus modis accipitur.
De enim aliqñ potēcia. et sic diffinitur ab An/
selmo. Volūtas est instrumentū seipsum mouens
De aliqñ actus siue motus potēcie. et sic diffinitur
ab Augg in li. lxxxiij. q. Dicitur em̄ volūtas voli/
tū. vt cum dicit aliqñ. hec est volūtas mea. **S**ex ac/
tus sunt ad voluntatē liberam p̄tinētes scz cōsiliū
iudiciū. sc̄ia. electio opacio. et vsus. **L**iberū liberū
arbitriū vult. ecce volūtas. **I**nquirit et scrutatur
ecce cōsiliū. **J**udicat. ecce iudiciū. **D**isponit.
ecce sentētia. **E**ligit. ecce electio. q̄ duobus placētī
bus alterū solet p̄optare. **I**mpetū facit. ecce opus
Agit. ecce vsus. **N**ō qñqz habet actq. duos p̄ quos
dirigit in finē veri. quorū vng p̄cedit cognoscē et
dē racōcinacio. q̄ sic ab Augg diffinitur. **R**acōcinacio ē
racōnis inquisitō. **H**uic racōcinacioni insitum est
ingeniū. qd̄ sic diffinitur ab Augg. **I**ngeniū ē illa
vis aīe siue itēcio q̄ se ex tēdit aīa z exercet ad it̄og/
nitorū inq̄sitiōem. **A**liq̄ actus est ipsū verū cognos/
cē. qd̄ ē aspectq̄ veri. et scdm hoc diffinitur rō ab Au/
gg. **N**ō est aī aspectq̄ q̄ p̄ seipsū verū intuetur. **H**abet
et alios tres actus p̄ quos dirigitur in finē boni

Primus est boni et mali discretio. siue boni et melioris. Secundus est discretione facta boni et melioris electio. Tercius est dilectio. De hys tribus dicit Augustinus. Ratio est anime aspectus quo bonum et malum discernit. virtutes eligit. et deum diligit.

¶ De diuisione earundem sedm Augustinum. **xxij.**

Quarta diuisio potenciarum ponitur ab Augustino in libro de spiritu et anima. que facit ad maiorem euidentiam predictorum. Distinguit autem vires anime in racionalem. concupiscibilem. irascibilem. Per racionalem est anima habilis ad aliquod cognoscendum infra se. supra se. in se. iuxta se. Cognoscit deum supra se. se in se. angelum iuxta se. et ambitum celi infra se. Per concupiscibilitatem et irascibilitatem habilis est anima affici ad aliquod appetendum et fugiendum. seu odiendum. De racionabilitate omnis sensus anime nascitur. Et de concupiscibilitate et irascibilitate omnis affectus. Affectus vero quadripartitus esse dinoscitur. dum de eo quod amamus iam gaudemus vel gaudendum speramus. Vel cum de eo quod odimus iam dolemus vel dolendum metumus. Et ob hoc de concupiscibilitate gaudium et spes. de irascibilitate vero dolor et metus oriuntur. Qui quidem quatuor affectus anime omnium sunt.

vicioꝝ atq; virtutum quali quedam p̄ncipia
et cōmunis materia. **A**ffectus liquidem omni ope
ri nomen imponit. Notandum vero q̄ sensus ani
me virtutes apprehensue dicuntur siue cognitue
que a racionabilitate oriuntur. **Q**uinq; autē sunt
progressus ad sapienciam. scilicet sensus. imagi
natio. ratio. intellectus. intelligencia. **S**ensus em̄
est vis anime que rerum corporearum corporeas
recipit formas. sed p̄sentes. **I**maginacō est ea vis
anime que rerum corporearum percipit formas.
sed absentes. **S**ensus namq; formas accipit in ma
teria. imaginacō vero extra materiam. **E**t ea vis
que exterius formata sensus dicitur: eadem vsq;
ad intimum producta imaginacō vocatur. **R**atio
est eadem vis anime que rerum corporearum for
mas. naturas. diferencias. propria et accidenci
a omnia percipit incorporea. sed non extra corpo
ra nisi racione subsistencie. **A**bstrahit enim a cor
poralibus que fundantur in corporalibus. non ac
tione sed cōsideracōne. **I**n intellectus est ea vis ani
me que invisibilia percipit. ut angelos. demones
animas. et omnem spiritum creatum. **I**ntelligen
cia est ea vis anime que immediate supponitur de
o. **S**eruit liquidem ipsum summum verum bonū
et vere incōmutabile. **S**ic igitur anima sensu per
cipit corpora. imaginacōne corporum similitudi
nes. racione corporum naturas. intellectu spiritū

creatum . intelligencia spiritum intreatū **A**d ima-
ginacionem que dicitur sensus communis. et
fantasia pertinent ea que vident in sompnis dor-
mientes. **D**e quibus dicit **A**ugg. q̄ omnium que
sibi videntur videre dormientes quinqz sunt gene-
ra. scz oraculum. visio. sompnū. insomniū. fan-
tasma **O**raculū ē cū ī somnis apparet āgelg vel a-
liqua grauis persona vel sacerdos vel etiam deus
aliquid euenturum aperte vel non euenturum sa-
ciendum aut vitandum denūciat **V**isio est cum id
quod quis videt eodem modo quo appaēbat euenit
Somniū est figuris tectum et sine interpretaci-
one intelligi non potest. **I**nsomniū est quando
id qđ vigilantem fatigauerat se ingerit dormienti
sicut est cibi cura vel potus. vel aliqua studia vel
artes vel infirmitates. secundum naturam studi-
a que quisqz exercuit somniat et solitarū arcum
simulat in presencia mentis imp̄ssa retinentur.
et iuxta infirmitatum diuersitates. diūsa accidūt
somnia. et secundum morum et humorum varie-
tates variantur et somnia **A**lia vident sanguinei
alia colerici. et sic de alijs. **F**antasma est quando
quis vix dormire cepit et adhuc vigilaē se estimat
et videtur aspice irruētes ī se vel passim vagātes
formis discrepātes et varias letas ā turbulētas
psonas **I**n hoc gūe ē phialtes q̄ opinant' vulgāes
inuadē dormientes vel opprimere q̄scentes. quod

nichil aliud est q̄ fumositas quedam ascendens ad
cerebrum a stomacho vel a corde vim cōprimens a
nimalem.

De quo est anima. xxiij.

Colligitur ex dictis iam prius. q̄ anima est
ens viuens et intelligens. ac libertate vtēs
Forma quidem est ens non a seipsa. nec a diuina
natura. sed a deo per creacionem de nichilo in esse
deducta. Forma autem viuens est non ex natūā
extrinseca. sed ex seipsa n̄ vita mortali sed perpetua
a Forma vero intelligens non tūm creata sed etiā
creatricem essenciam. ad cuius imaginem et simi
litudinem facta est Imago autem nominat confor
mitatem in quantitate. similitudo vero cōuenien
tiam in qualitate. Imago namq; d̄r quantum ad
configuracionem. et illa importat figuram que est
quantitas in qualitate. et qualitas in quantitate
Similitudo vero dicitur rerum differentiam ea
dem qualitas. Ex hac primaria differentia tri
plex modus distinguendi inter imaginem et simi
litudinem assignatur secundum Hugonem. Ima
go enim respicit figuram. similitudo naturam.
Alius ē modus dicendi. q̄ imago ē in nālibg. sili
tudo ī gratuitis. Tercig modus scdm Augg. ē q̄
imago est in potencia cognoscēdi. similitudo in pō dē
ligendi. Hec vltia drā est p̄ appropāciōem p̄ eo q̄
in imagine q̄ est p̄ creacionē due sūt potēcie ex pte

et per modum similitudinis. **Ita** q̄ ratio vestigiū
reperitur in creaturis omnibus. **Ratio** imaginis
in solis intellectualibus. **Ratio** similitudinis ī so-
lis deiformibus. **Omnis** enim creatura habens de-
um ut principium cōfiguratur ei per unitatez ve-
ritatem et bonitatem. et hoc est vestigiū. habēs
deum ut obiectum ipsum capit per memoriam in-
telligentiam et voluntatem. hec est imago. habens
deum ut donum infusum cōfiguratur ei per fidez
spem et caritatem. siue per unionem tencionem et
perfectam dilectionem. et hec est similitudo. **Et**
quia imago est expressa similitudo. et hec in cre-
atura rationali secundum gradum tripliciter in-
uenitur. **Ampliatio** nomine potest distingui īplex
imago in creatura rationali qua exprimitur et re-
presentatur trinitas fabricatrix. **Est** enim imago
creacionis que cōsistit in tribus potentijs et in u-
nitate substantie. ita q̄ memoria representat pa-
trem. et sic de alijs. **Substantia** cum sit una ani-
me representat diuine essencie unitatem. **Et**
etiam imago creacionis que cōsistit in tribus vir-
tutibus theologiceis et unitate gracie gratumfaci-
ētis ita q̄ fides rep̄ntat patrē. spes filiū. caritas
sp̄m sc̄m. et unitas gratūfaciētis gr̄e essencie unita-
tē. **Est** et imago glorificacionis. q̄ cōsistit in tribus
dotibus glōsis. et unitate gl̄e. ita q̄ aperta visio fi-
liū. secreta tenēo patrē. perfecta dilectio sp̄m sc̄m

et unitas glorie unitate effencie reputat. **P**rima i
mago est aīarum exuincium a deo per creationē.
Secūda est ad eum redeūcium p̄ iustificacōem. **T**er
cia est puenienciū per glorificacōem. **P**rima dicit̄
igitur pprie imago nature. et est angelorum oīm
et oīm rōnabiliū creaturarū siue aīarum. **S**e/
cūda d̄r similitudo gracie. et est angelorum cōuer/
sorum et aīarum iustarum. non aut̄ demonū nec
peccatorum hōim. **T**ercia d̄r deiformitas glorie.
et est sanctorum et bt̄arum aīarum. **H**ec autē tri/
a operatur tribus vicibus per singulos hōinum
bonorū benignitas saluatoris. ~ ~ ~ ~ ~

De unione naturarum in x̄po. xxviij
Uno de bono tam increato. quod deus est.
et creato qđ mundius est. videndū est de bo
no ex utroq; coniugato: qđ est x̄ps. de quo viden/
da sunt tria. scz naturarum sociatio. graciārū ex
uberatio. penarū toleratio. **Q**uantū ad naturarū
unionē tenendum est de x̄po. qđ in fine seculorum
qñ venit plenitudo temporis post legem nē et sc̄p/
ture. post p̄t̄archas et p̄phetas quibus et p̄ quos
fuit incarnatio ipsa ēpromissa dignatq; est filiq; dei
īcarnari propter hōies redimendos. z tūc anglō
nunciante ūgini marie incarnacōis misterīū pfici
endum in ipsa: virgo credidit. appetijt et cōsensit
et dādit spūs sc̄us super eā ad sanctificandū et fe/
cūdandū. c̄g virtute ūgo cōcepit filiū dei. quē ūgo

perierit et post p̄t̄
tantum sed e
nulli p̄t̄ ob. iij
in natus d̄r mater
mactatum fuit t̄
hanc incarnationem
t̄r z unio deit̄at̄
fructum potētiā
p̄t̄. In hac erit
in unitate nē sed p̄
allūpt̄ ad allūm
sed p̄t̄at̄ salus fa
lucet deum hominē
dicitur de dei filio p̄r
vinit̄ p̄p̄t̄iam et e
p̄t̄as p̄p̄t̄iam t̄r
cum potētiā d̄r q; hū
nam allūpt̄at̄ vel v
vinit̄. Similit̄er ma
rit̄ illi. **H**ec enim u
dicitur de allūpt̄o.
De p̄t̄e
Perfectione g
dum est. qđ in p̄
mūdudo omnia graci
p̄t̄at̄ p̄t̄e. et qu
filiū p̄t̄am vinit̄. ite

peperit et post ptū ūgo p̄māsit. Cōcepit aut̄ non
carnē tantum sed etiā carnē aīatā et ūbo unitā. et
nulli p̄cō obnoxiam. sed oīno scām et īmaculatā.
rōe cuius d̄r mater dei ūgo maria. Hanc autem ī/
carnacionem fuit tota trinitas opata. p̄ quā qui /
deum incarnationem facta ē assumptio carnis a dei
tate z unio deitatis cū carne uiuificata spū rōnali
secundum potenciā vegetandi sciendi et intelli/
gendi. In hac etiam incarnatione facta est unio non
in unitate nē sed persone. non hūane sed diuine. n̄
assumpte sed assumptis. non persone cuiuslibet
sed persone solius filij. Hec vero unio tanta fuit ut
faceret deum hominē et hōtem deum. ita q̄ quicquid
dicitur de dei filio per naturam dicitur de filio ho
minis per gratiam et econuerso. exceptis hīs in
quibus exprimitur unio z excluditur negatio. Nō
enim potest dici q̄ humana natura diuinam natu
ram assumerat vel unierat sed q̄ assumpta fuit z
unita. Similiter non potest dici q̄ filius dei incepe
rit esse. Hoc enim negatur de assumptis. sed vere
dicitur de assumpto.

De perfectione grārum in xp̄o. p̄ xvij.

De perfectione gratiarum in xp̄o tenen/
dum est. q̄ in xp̄o a sui conceptione fuit
plenitudo omnis gratie. Et quantum ad gratiaz
singularis p̄sone. et quātū ad grām capitis. et spū/
tū ad grām uniois. ita q̄ p̄ grām singularis p̄sone

liberum arbitriū in cōsiderari quantum ad actum
obiectum et finem vltimum . et sic diffinitur ab
Augustino : quantum ad actum . et sic a **B**ernar
do in tertia diffinitione predicta . quantum ad a/
ctum et obiectum . et sic ab **A**nselmo . Determina/
tur autem hec potencia a magistro . **S**entenciarū
esse libertas a coactione siue necessitate a culpa et
miseria . **A** **B**ernardo vero libertas arbitriū cōsi/
li et beneplaciti . a magistro priuatue . a **B**ernar
do positue **C**onsiderari enim potest libertas ista
quantum ad esse . 2 sic dicitur a magistro libertas
a coactione priuatue . a **B**ernardo liberi arbitriū
positue . **I**tem quantum ad bene esse ad quod requi
ritur duplex bonum rectificans siue ordinans . et
bonum delectans siue quietans **E**t excluditur du
plex malum . scilicet malum deformans et malum
affligens **R**espectu mali deformantis dicitur a ma/
gistro libertas a culpa priuatue . respectu boni rec
tificantis dicitur a **B**ernardo libertas cōsiliū po
situe . respectu mali affligētis dicitur a magistro
libertas a miseria priuatue . respectu boni quie/
tantis dē a **B**ernardo libertas . cōplaciti .

S **¶** De conditione hūani corporis . **¶** xv .
Equitur videre de natura composita . hoc ē
humana quantum ad corpus . **F**uit autē
corpus primi hominis de limo terre conditum . et
subiectum anime et pporcionabile suo modo q̄ tū

one. vegetabile sine deflectione. propagabile sine li-
bidine. Unde datus est sibi paradisi locus in tran-
quillam habitationem **D**atū ei lignum vite. ad cō-
tinuam vegetacionem **F**ormata est mulier de la-
tere viri in cōsorcium et adiutorium ad imacula-
tam ppagacionem **E**t quia homo ex hoīe est sicut
et in ceteris seminaliter ppagatis. ideo de racioē
seminali est aliquid dicendum. **N**ō igitur q̄ causa
et causalis ratio cōis est ad principium extrinse-
cū et intrinsecum. tamen distingui vt causa 2 pūt
causalis ratio accipiatur quātum ad principium
increatum **S**emen et racō seminalis q̄tum ad p̄n-
cipium creatū. **D**ifferunt autem causa et racō cau-
salis. quia causa dicit principiu productiuum. rō
vero causalis dicit regulam dirigentem illud prin-
cipium in opacione sua. **S**imiliter etiā differunt
semen et rō seminalis. **R**egula autē agentis incre-
ati. est forma exemplaris vel ydealis. **F**orma autē
agentis creati est forma nālis. et ita rōes causales
sunt forme ydeales vel exemplares. rāciones ve-
ro seminales sunt forme nāles. et secūdum hoc pa-
tet q̄ forme causales et primordiales sunt idem re
differentes solum racione. **P**rimordiales dicūtur
per priuacionē prioris. causales per p̄sicionē po-
sterioris. **E**t p̄mordiales respiciunt deū vt p̄mum
p̄ncipiū. rāles respiciūt deū vt finē vltimū q̄ est cā-
tārū **S**ūt naturales raciones et seīales sunt idem

re non autem ratione. quia semen dicitur ut ex quo.
Natura ut a quo. Hanc seminalis attenditur in quo
eum dirigit potentiam nature. ut ex aliquo aliquid
fiat. Vel ratio seminalis respicit inchoationem et
virtutem intrinsecam que manet et operatur ad ef-
fectus productionem. Naturalis vero ratio cōcer-
nit producētis ad productum assimilacōem et mo-
di agendi assuetudinē.

De toto homine ex corpore et anima cō-
stituto. r. xvi.

Item tercio videndum est de toto homine ex
anima et corpore cōstituto. de quo doctrina
liter est tenendum. quod homini datus est duplex sen-
sus. scilicet interior sive mentis. et exterior sive car-
nis. Datus est enim duplex motus. scilicet impe-
rans in voluntate. et executivus in corpore. Da-
tum est ei duplex bonum. unum visibile. alterum
inuisibile. Datum est ei duplex preceptum. scilicet
nature et discipline. Preceptum nature. Crescite
et multiplicamini. Preceptum discipline. de ligno
sciencie boni et mali ne comedas. Datum est ei qua-
druplex adiutorium. scilicet sciencie. consciencie.
sunderelis. et gracie. Et sic potest colligi ex predic-
tis. quod creatura mundi est quasi quidam liber. in
quo relucet representatur et legitur trinitas fabri-
catrix secundum triplicem gradum expressionis.
scilicet per modum vestigi. per modum imaginis.

De preser-
tione vite
Pro de plenitudo
no dicitur de p
simo ubi est reveren-
tissimo sapientie pla-
cipia. verum etiam
pōtendi. Sicut in r
per parte detatis.
dualitatis et carnis
mentis et spiritus. E
per naturam quod
reflexam. Habetur sa-
na et tota. et compo-
ter illud per gratia
vires. Et in unum
magis modo. Sicut aut
adum dicitur natura
tenuis actualia et post
gignit actuali et temp-
er gloriam. et hoc modo
magis cognitione actuali.
dicitur. Tercio est pre-
cipit omnia spiritus
mōtem. Iam ex illis
tamen vel aglorum. Quia
magis. rutilantibus

De perfectione sapientie in eodem.
sectio vice sima nona.

Dico de plenitudine gratie xpristi in affe /
ctu. dicamus de plenitudine sapientie in i /
rellectu. ubi est tenendum. qd in verbo incarnato
fuit omnis sapientie plenitudo. nedum quantum
ad cognita. verum etiam ad modos et differēcias
cognoscendi. **F**uit in xpristo cognitō sempiterna
lis ex parte deitatis. cognitō sensibilis ex parte
sensualitatis et carnis. cognitō sciēcialis ex par
te mentis et spiritus. **E**t hec fuit triplex. **U**nde q
dam per naturam. quedam per gratiam. quedam
per gloriam. **H**abuit sapientiam vt deus. sapien
ciam vt homo. vt comprehensor. vt viator. vt per
fecte illustratus per gratiam. vt recte formatq p
naturam. **E**t ita in vniuerso fuerunt in xpristo
quinqz modi sciendi aut cognoscendi. **P**rimus se
cundum diuinam naturam. et secundum hunc no
uit omnia actualia et possibilis finita et infinita
cognitōne actuali et comprehensua. **S**ecundus ē
per gloriam. et hoc modo nouit omnia actualia
finitaqz cognitōne actuali. infinita vero cognitō
ne habiuali. **T**ercius est per gratiam. et hoc mo
do cognouit omnia spectancia ad humani generis
redemōnem. longe excellencius qd aliquis pro
phetarum vel āgelorum. **Q**uartus secundum na
turam integram. cuiusmodi fuit **A**dā. **E**t hoc

modo que spectant ad mundanam machinam con-
struendam melius q̄ ipse adam. Quintus secun-
dum sensibilem experientiam. et hoc modo nouit
omnia que uenerunt ad organa sensuum. secundum
quem modum dicitur q̄ didicit ex h̄is que passus
est obedientiam. Debit autem in xp̄isto esse iste
quintuplex modus. Nam res habent esse in eter-
na arte. in humana mente. et in proprio genere.
In arte cognouit res per naturam de itatis ⁊ per
graciam comprehensionis. **I**n mente cognouit res
per habitum naturalem siue innatum sicut noue-
runt adam et angeli. **P**er habitum gratuitum et
infusum. sicut nouerunt sancti dei per spiritum san-
ctum illuminati. **I**n proprio genere cognouit via
sensus ac memorie et experientie. que in nobis fa-
cit incognitam rem cognosci. **I**n xp̄o autem rem
secundum unum modum cognoscit fecit per alium
modum esse notam.

De plenitudine sui meriti. xxx.
Uideamus igitur de plenitudine meriti xp̄i
quā habet ex opere et effectu. **F**uit autē in
xp̄isto omnis meriti perfectio et plenitudo. **P**ri-
mo quantum ad eum qui merebatur. quia non tā-
tum erat homo immo etiam deus. **S**ecundo quā-
tum ad tempus in quo merebatur. quia ab in-
stanti conceptionis usq̄ ad horam mortis. **T**ercio
quāntum ad id quo merebatur p̄pter p̄fectissimum

habitu meritis
inchoat p̄fectū
quantū ad eum
quod ad eum nobis
est id q̄ merebatur
non uerum etiam q̄
non gloriā sp̄is. et
quoniam tantū et
p̄fectū merebatur. ubi
inchoat m̄itis quā
ubi accretionem et
etiam uoluntatis et digni-
tatis quoniam ad
etiam non dicitur mere-
de iudicio factis debita
nata debita. ut de de-
bitum alio modo. omnia
in xp̄isto. **T**ercio uo-
uerit hoc plenitudine
q̄ xp̄isto erat deatus
supra eius meritum et
cum in xp̄isto sequitur
infectus. et plenitudo la-
ti sunt q̄ in xp̄isto facti
uerit si dū omnem m̄itis

Et tolerancia

habitu caritatis & excellentissimū caritatis sive
ūtitis exercitiū ī agendo. orādo. paciēdo. **Q**uar
to quantū ad eum cui merebatur quia non tantū
sibi sed etiam nobis. immo omnibus iustis. **Q**uā
to ad id qđ merebatur nobis. quia non tantū glo
riam. verum etiam gratiam et veniam. non tan
tum gloriam spūs. verum etiam sciam carnis et
apercionem ianue celestis. **S**epto quantum ad id
quod merebatur sibi. quia licet non meretur glori
ficacionē mētis quā iam habebat. mēbatur tamē
sibi acceleracionem resurrectionis et glorificatio
nem nominis et dignitatem iudicarie potestatis
Septimo quantum ad modum quo merebatur
Cum enim dicatur mereri tripliciter. scilicet vel
de indebito faciens debitum. vel de debito faciens
magis debitum. vel de debito vno modo facere de
bitum alio modo. omnibus hīs modis meruit no
bis xp̄istus. **T**ercio modo tantum meruit sibi fa
ciente hoc plenitudine spiritus sancti. qua fiebat
qđ xp̄istus erat beatus et in statu merendi. ita qđ
supra eius meritum oīa nostra mēta pūt fundari
Cum in xp̄isto siquidem fuerit plenitudo gracie
in affectu. et plenitudo sapiencie in intellectu. ne
cesse fuit qđ in xp̄isto fuerit plenitudo et perfecti
o meriti scđm omnem modum plenitudinis.

C De tolerancia passionis eius. xxxij.

A circa toleranciam passionum nota. q̄ nō tā-
tum xp̄istus sumpsit humanam naturam
sed etiam circa naturam assumpsit duas penalita-
tes corporales. ut famem sitim. lassitudinem. **A**-
sumpsit etiam et spirituales. ut tristitiam geni-
tum et dolorem. et timorem. **N**ec tamen omnes as-
sumpsit corporales. sicut sunt defectus egritudinū
multiformium. **N**ec omnes spirituales. ut sunt ig-
norancia et rebellio spiritus ad carnem et econuer-
so. nec eas qualitercunq; assumpsit. quia sic neces-
sitate patiendi assumpsit ut nichil pati posset
inuite. nec secundum deitatis voluntatem. nec se-
cundum voluntatem rationis. licet passio fuerit cō-
tra voluntatem sensualitatis et carnis. **I**n natuā
passibili sic assumpta passus est passione genera-
lissima quantum ad naturam humanam. quia nō
solum secundum omnia membra corporis princi-
palia. verum etiam secundum omnem anime po-
tenciam licet nichil pati posset secundum diuinā
naturam. **P**assus est etiam passione acerbissima.
tum propter cōplexionis equalitatem. tum ob sen-
suum viuacitatem. tum ob suspendij continuitatē
tum quia doluit propter vulnera ut paciens. tum
quia doluit propter nostra delicta ut compaciens.
Passus est etiam passione ignominiosissima quia
supplicium latronum. scilicet crucem. et propter
consortium iniquorum. **P**assus est enim passione

comperita sed vi
... tamen ve
... enim sit q
... sumpsit
... ad i
... uisitas
... post et. die
... spiritum
C ...
... duo rei
... Equitur videt d
... et primo de horte
... uisitas ad hōm
... que dean hōm
... uisitas ad hōm
... quantum ad h
... sunt etiam
... leges. in dicto
... uisitas. in h
... quod diuiditur in q
... hōm p̄m. **C** ...
... hōm etiam tū
... et m̄ p̄m
... hōm etiam
... a malis
... hōm ad ebe

ad imitandum honesta. timor incutitur preceptis
fides roboratur testimonijs. spes erigitur exem-
plis. caritas consummatur mandatis. **A**signatur
autem differentia inter legem moysaycam et euan-
gelicam sic. quia lex moysayca dicitur lex figure pe-
ne litteralis. occidens. timoris. seruitutis. oneris.
lex autem euangelica dicitur lex veritatis. gracie.
spiritualis. viuificans. amoris. libertatis. facili-
tatis. **I**n lege quippe euangelica quatuor nobi-
lissime conditiones sunt adiuncte. scilicet documen-
ta instruencia. promissa incitancia. sacramenta
adiuuancia. **C**onsilia pficiencia. **A**gitur enim in
vniuerso de septem in scriptura sacra. scilicet de
trinitate dei primo. de creatura mundi secundo.
de corruptela peccati tercio. de incarnatione verbi
quarto. de gracia spiritus sancti quinto. de medi-
cina sacramentali sexto. et de statu finalis iudicij
Sunt autem in sacra scriptura quatuor genera
preceptorum. quedam ceremonialia vt non arabis
in boue et in azino. sacramentalia vt de vitula
rufa circumcisione et alijs sacrificijs. iudicialia
vt oculus pro oculo. dens pro dente. moralia vt
vt sunt precepta decalogi.

De preceptis decalogi. xxiiij.

Precepta moralia cum fide sunt ad salutem
necessaria. in fide enim et moribus est sa-
lus hominum posita. **F**uerunt autem descripta

digito dei viui in duabus tabulis lapideis in sig/
num gemine caritatis diuine et humane. **U**nde nō
duo. scilicet ordinacōnem. numerum siue sufficien
ciam. **O**rdinantur autem a **I**osepho secundum or
dinem rei geste quinq; in p̄ma: et quinq; in sc̄da
Ponit tria in prima et septem in alia. **O**rigenes
considerans materiam eorum q̄ ordinantur distin
guit primum in duo. scilicet Non habes deos alie
nos preter me. et non facies tibi sculptrile. in quo
rum primo phibetur adoracio statue habentis si
militudinem cū aliqua creatura **D**uo vltima sc̄de
tabule non distinguit reputans ea vnum. scilicet
Non cōcupisces vxorem alienam. et nō desideres
rem proximi tui. **A**ugustinus vero considerans
finem ad quem precepta ordinantur. primum nō
distinguit qz vtrobiq; sc̄dm intencōnem ydolatria
phibetur et sic ponit tantum tria in p̄ma tabula
Preceptum vero de cōcupiscencia vxoris et posses
sionis aliene. distinguit in duo quia alio fine cōcu
piscitur vxor ad vsum voluptatis. aliter res alie
na ad vsum cupiditatis et sic septem ponit in sc̄da
Augustinū igitur sequendo numerum ponamus
Trium preceptorum sufficientia sumitur penes
subiectum qd̄ est triplex in nobis. scilicet potencia
rationalis q̄ ordinatur p̄ preceptum de adoracione
maiestatis. **P**otencia irascibilis q̄ ordinat̄ p̄ p̄cep
tum de p̄stacōne veritatis potēcia cōcupiscibilis

q̄ ordinatur p̄ preceptū de sabbatizacōne mentis.
Summa maiestas reuerenda resp̄e tu cuius est p̄mū
preceptū. **S**umma veritas p̄fitenda resp̄e cuius
est sc̄d̄m preceptū **S**umma bonitas diligenda re-
sp̄e cuius est terciū preceptū **P**otest etiā sumi pe-
nes obiectū qđ triplex est in diuinis. **P**otest sumi
nichilominus penes actū intermediū q̄ est triplex.
Actus opis qui exercet̄ in p̄mo mandato p̄ actua-
lem adoracōnem. **A**ctus oris qui exercet̄ in sc̄do
p̄ sermoneionacōnis placōnem **A**ctus cordis q̄ exer-
cet̄ in terciō p̄ affectualem dilectionē. nō potest
eū bene sabbatū. id ē requirē mentis celebrare qui
p̄ cōtinuā quietem nō studet om̄e peccatū mortale
declinare. **I**n sc̄da tabula septē fuerunt precepta
ad p̄mū ordinantia. sicut et p̄ma tria ad deum
quorū sufficiencia sic capit. **A**d p̄mū habemus
ordinari duplici. s. p̄ beneficentiā et sic est p̄mū.
sc̄do p̄ innocentiā et triplici nocere possumus. sc̄z
actu opis. actu oris. actu cordis. **A**ctu opis tribus
modis. sc̄z in p̄sona p̄pria et sic dicit̄ non occides.
in p̄sona cōiuncta et sic dicit̄ nō mechaberis. in re
possessoria et sic dicit̄. Non furtū facies. **I**n actu
oris possumus nocere p̄mo falsum cōtra eum tes-
tificando. et sic dicit̄ Non falsum testimoniū dices
In actu cordis possumus ei nocere dupliciter. s. in
actu carnalitat̄is et sic d̄r. **N**ō cōcupisces vxorē z̄ē
et affcū cupiditat̄is et sic d̄r **N**ō desideres rē p̄ri-

C De p̄
no notia et
Preceptum
aspire. **P**recept
matum et deum
aspire de **Q**uod
de est illud **D**euter
nomā **R**esp̄e
beneficentiam
Aliud est de immo
dorez tibi fieri z̄
vni ad **R**estruatō
lignis p̄cedit **C**ome
sp̄m **S**̄m **C**̄rē
duplex **Q**uod ad p̄
Origo sciencia a
S̄m. **x**̄. **E**lla
sunt in quoduplici
reimocialia. quod
sunt iudicialia. que
gentra fuerunt in
numero de sic non t̄
elle in hōe q̄ p̄cepta
nangra supra
dumans **C**rimoni
ut adimple r̄do. iudic
alia **C**ōmmanit **C**̄rē

De preceptorum summa. xxxiiij.

Pro noticia clariori preceptorum. Nota q̄
preceptum est. scilicet nature discipline et
scripture. Preceptum nature est duplex. scilicet
innatum et datum. Primū est duplex. Quoddam
respectu dei. Quoddam respectu proximi. Respectu
dei est illud Deuteronomij sexto. Diliges dñm deū
tuum zc̄. Respectu proximi est duplex. unū est per
beneficienciam. Mathei septimo. Quicūq; vult zc̄
Aliud est de innocencia. Thimo. iij. Qd̄ ab alio
oderis tibi fieri zc̄. Preceptū datum est duplex.
unū ad cōseruacōnem indiuidui. Gen. ij. Ex om̄i
ligno paradisi comede. Aliud est ad cōseruacōnem
speciei. Gen. ij. Crescite zc̄. Preceptū discipline ē
duplex. Quoddā ad p̄bacōnem obediēcie. Gen. ij.
De ligno sciencie zc̄. Quoddā ad p̄bacōnem fidei.
Gen. xxiij. Tolle filium tuū zc̄. Precepta sc̄pture
sunt in quadruplici differencia. Nam quedā sunt
cerimonialia. quedā sunt sacramentalia. quedam
sunt iudicialia. quedā sunt moralia. Hec quatuor
genera fuerunt in veteri testamento multiplicata
numero ut q̄si non essent plures dies in anno nec
ossa in hoīe q̄ p̄cepta danda dei populo. lex autem
euangelica superueniens tanquā abbrevians et
cōsummans cerimonialia et sacramētalialia euacua
uit adimplendo. iudicialia t̄pauit auferēdo. mo
ralia cōsummauit cōsilia salutifera adiciēdo. P̄nt

autem omnia precepta q̄ legimus in scriptura re /
duci ad tria membra ut dicamus q̄ preceptū aliū
est executōis. sicut est illud qd̄ implere tenemur. ex
dñi voluntate. Aliud p̄batōnis sicut fuit preceptū
abrahe ut immolaret filium in quo requisivit deo
non opus sed p̄mptitudinem voluntatis. Aliud ē
instructionis sicut quādo curabat dominus et mū
dabat aliquos iubens ne vulgarent factum. Non
em̄ obligabat dñs curatos ut tacerent sed instrue /
bat ut de magnis opibus laudes nō captemus.

**De grā considerata in se quantū ad
diffinicionem. diuisionē et opacōnem
Tricesimaquinta.**

Secundum beneficiū ihesu x̄p̄isti dñi nostri
est gracia. racōne cuius dicit̄ plenus gracia
aduenisse. Est autem cōsiderare graciā in se et in
compatione ad habitus virtuales. In se potest cō /
siderari gracia quantū ad diuersitatē diffinicionis
diuisionis. repacōnis. opacōnis. Comparatur aut̄
gracia ad diuersa et sic diuersimode diffinitur.
Comparatur em̄ ad suum p̄ncipiū. Gracia est di /
uine misericordie donum p̄ qd̄ bone voluntatis est
exitus. et hec est ysidori. Sic compar̄ ad subiectū
ī quo ē et sic est illa sup̄ ps̄. ut exhilaret facie eius
in oleo. Gracia est quidā nitor anime ad cōsiliandū
sanctū amorē. Item ad suū oppositū comparatur et
sic diffinitur. Gracia est iustificatio et recisio per /

...um. Et ad se
Gracia est sancta
comparatur ad suum
similitudo glorie.
aliquatur diffini
sum a deo data q̄
habentem et opus
et alia sed illa non
requit est manifeste
Cōspicuum
sedm q̄ multipli
p̄ncipiū a quo est
graciam vera cōmū
uocantur. Per
sō alter. tunc tū
est ad subiectū in q̄
triplicem potestā.
opacōnem. Et sumi
Comparata ad oppo
in graciā p̄fectioni
tra quadruple p̄ ma
nia. misericordie seu p̄fer
sequit̄ seu damna
liberā a t̄terio. p̄ter
p̄p̄terio. p̄ter
similem p̄tergene
na. Comparata a

ratorum **Sic** ad suū effectum et sic est illa **Crisost.**
Gracia est sanitas mentis et dilectio cordis **Quō**
compatur ad suū premiū et sic est illa. **G**racia est
similitudo glorie. **S**cdm has omnes compacones
assignatur diffinitio magistralis talis. **G**racia ē
forma a deo data gratis sine meritis gratū faciens
habentem et opus eius bonum reddens. **I**nuenit
et alia sed illa competit gratie gratis date. **G**racia
inquit est manifestacio spiritus ad utilitatē. **p**mo
Corintheorum xij. **D**iuidit em grā multipliciter
scdm q multipliciter comparat **C**ompata em ad suū
picipiū a quo est. diuidit in gratiā pdestinacōis.
graciam vocacōis. gratiā iustificacōis et gratiā
magnificacōis. **P**rimo em deus gratiam prepat.
scdo affert. tercio cōfert. quarto cōplet. **C**ompata
autē ad subiectū in quo est diuidit in gratiā scdm
triplicem potenciā. scz intellectiuam. affectiuā et
opatiuam **E**t sumitur a **Berūdo.** in li. de li. ar.
Compata ad oppositum cōtra quod est diuiditur
in gratiā ptectionis. liberacōis et saluacōis cō
tra quadruple malum. scz pugne siue temptatio
nis. miserie seu psecucōis. culpe siue infectionis
sequele seu damnacōis **A** primo ptegit a scdo
liberat a tercio extrahit a qto saluat **E**t sumit
ab pspata tercio. pteget dominus deus exercituū
iherusalem protegens et liberans transiens et sal
uans. **C**omparata vero ad effectum ad quem est

diuiditur in gratiam preuenientem et subsequen-
 tem siue operantem et cooperantem. **Q**ue sunt due
 differentie gratie secundum effectus quos habuit
 in voluntate. **D**icitur enim gratia preueniens q̄
 non est a libero arbitrio. sed infunditur ab ipso
 deo. **S**ubsequens vero dicitur vel cooperans in
 quantum iuuat liberum arbitrium respectu boni
 operis eliciendi. **E**xprimuntur autem gratia diuer-
 sis vocabulis secundum diuersas intentiones nomi-
 nantium. **D**icitur em̄ gratia gratis data. **G**ratia
 gratumfaciens. **G**ratia operans et gratia coope-
 rans siue gratia preueniens et gratia subsequens.
Accipitur enim gratia large. **E**t sic comprehendit
 dona naturalia et dona gratuita. **A**ccipitur minus
 communiter et sic comprehendit gratiam gratis datā
 et gratiam gratumfacientem et sic dicit **B**erūd̄g.
 q̄ quedam gratia seminat cogitatum et hec est grā
 preueniens. quedam pficit bonum et hec est grā
 subsequens. dicit enim in libero arbitrio. q̄ opat̄
 in nobis deus cogitare. velle et pficere. primū sine
 nobis. secundum nobiscum. tertium p̄ nos. **E**t nō
 q̄ gratia gratis data communiter dicit̄ a theologis
 gratia q̄ potest bonis et malis esse communis et
 plurificatur in homine secundum munificentiam
 largitoris. **G**ratia vero gratumfaciens iustis con-
 uenit solum qui caritate prediti sunt et est in vno
 hoīe vna sola. tū rōne vnius principij effectiui cui

dicitur cum ratione
 ratione fr
 ratione he
 arbitrio
 boni
 p̄dum
 comprehendit
 et tunc preuen
 quos est gloria
 natura et gratia
 mus et subsequitur
 pitur etā magis fieri
 vnde dicitur et tunc
 vnde dicitur malum. si
 vnde dicitur p̄ preuenire di
 quos p̄ mouet. **E**t a
 vnde dicitur in intellectu
 Magister libere de q̄
 vnde dicitur vna multa
 vnde dicitur pp̄diti filia
 vnde dicitur. **A**ram amia
 vnde dicitur. reformar. la
 vnde dicitur. accepta deo se
 vnde dicitur gratumfacientie
De grā in cogit
 vnde dicitur et sunt in
 vnde dicitur in cogitatione ob
 vnde dicitur remittat. sunt in

assimilat. tum ratione unius subiecti preceptiui quod
uiuificat. tum ratione finis ultimi ad quem gradatim
ordinat. Nam totum hominem acceptum deo reddit
opus a libero arbitrio egrediens meritorium facit
et ad summum bonum producit. Accipitur tertio gratia
stricte et sic comprehendit gratiam gratificantem et
gloriam et tunc preueniens est ipsa gratia et gratia
subsequens est gloria. Et secundum hoc dicit Augustinus
libro de natura et gratia quod gratia preuenit ut pie
uiuamus et subsequitur ut semper cum ipso uiuamus.
Capitur etiam magis stricte. et sic dicit tantum gratiam
gratificantem et tunc gratia preueniens dicit
effectum contra malum. subsequens bonum vel ad
bonum. ita quod preueniens dicitur secundum quod informat.
subsequens ut mouet. Est autem duplex effectus
gracie unus in ingressu. Alius in profectu et sic ex-
ponit Augustinus libro de gratia et natura. Hec autem
gratia cum sit una multa tamen in anima facit quod
sponsam facit christi filiam regis eterni. et templum
spiritus sancti. Item animam purgat illuminat. et
perficit. uiuificat. reformat. stabilit. eleuat. assimilat.
deo coniungit. acceptam deo facit. quare ipsa merito
nomen gratie gratificantis sortitur.

De gratia in comparatione ad habitus gra-
tuitos ut sunt uirtutes in generali. xxxvi
Gratia in comparatione ad habitus virtuales in
quos ramificat? sunt in triplici ordine. Sunt

eū habitus. scz virtutum. donorum. beatitudinū.
 primi sunt ad primos actus siue motus aīe. scđi
 sunt ad medios. tercij ad pfectos. **S**unt eū qued
 opera moralia vt credere. quedā media vt credita
 intelligere. quedā postrema vt intellecta videre.
Scđi primi sunt respctū incipientiū. secūdi respectu
 pficientiū. tercij respectu pfectozū. **I**tem primi
 sunt ad potēcias aīe rectificandas. secūdi ad expe/
 diēdas. tercij ad pficiendas. **P**rimo igit vidēdum
 est de virtutibus. et pmo videamus tria in gnali
 scz diffiniōnem. distinctionē et cōnexionē. **D**iffi
 nitio est multiplex. Nam virtus capit cōmuniter
 pprie et magis pprie. pmo capta cōprehendit mo
 ralem et naturalem virtutē et scđm hoc cōpata ad
 actum diffinita a philosopho libro de celo et mūdo.
Virtus est vltimum potencie de re. **C**ompata ad
 actum et finem vltimū. dicit phūs ij. **E**thicorum
 sic. **V**irtus est dispositio pfecti ad optim. **A**cepta
 vero pprie cōprehendit moralem tantū ad politi/
 ram et gratuitam se extendens et scđm hoc compa
 ta ad actum diffinitur a philosopho in **E**thicis.
Virtus est habitus qui perficit habentem et opus
 eius bonū reddit. **C**ompata autem ad principiū
 directiuū diffinit idem sic. **V**irtus est habitus vo/
 luntariū immediate cōsistens int̄ duas malicias
 recta determinatus racōne put sapiens iudicabit
Scđm hoc diffinitur a **T**ulio. **V**irtus est habitus

ab hoc tempore.
 virtutes autē. Virtus
 in vobis respicienti
 virtutum
 opera ad finem diffi
 nitiō. **H**abitus
 pmo. **C**om
 pata. diffinit in
 no si modo amicit
 ero vero ad sui pte
 Augustino sic. **V**irtu
 tate virtutis. que re
 obia sunt nobis opatu
 tate quibus pmo vū
 potest ordinata. que
 duply sit eū factus au
 virtutis h̄ est respect
 pte. autē habet rectifi
 quantum ad triplic
 virtutē ad triplic. sub
 nitio eū est summa
 modo et afferendo
 no in quā erigit spet
 sua bonitas in quā er
 obligendo. **T**riplic
 sic. habet potencie ra
 tificatur p fidem.

mentis bene compositae. Item ab Augustino libro
de quantitate aīe. Virtus est q̄litas anime siue vite
racōni vndiq; consensiens. Accepta magis pprie
comprehendit virtutem gratuitam. Et scdm hoc
comparata ad finem diffinitur ab Augustino in
soliloquijs. Est habitus inquit racōne recta ad suū
finem pueniens. Comparata etiam ad subiectum
qd̄ informat. diffinit̄ in de citate dei ab Augustino.
Virtus est ordo amoris siue amor ordinatus. Com
parata vero ad suū principiū effectiū diffinitur
ab Augustino sic. Virtus est bona qualitas mētis
qua recte viuatur. qua nemo male vitur. quā deo
in nobis sine nobis opatur. **S**unt autē septē
virtutes quibus xp̄iana vita regit̄. tres theologice
et quatuor cardinales. quarū patet sufficientia
sic. Duplex est em̄ facies anime. scz supior resp̄cū
finis. et inf̄ior q̄ est respectu eorum q̄ sunt ad finē
Supior autē habet rectificari p̄ virtutes theologi
cas et quantū ad triplex obiectū qd̄ est in d̄nis.
et quantū ad triplex subiectum qd̄ est in nobis.
In diuinis em̄ est summa veritas in quā dirigit
fides credēdo et assentiendo. Sūma maiestas siue
largitas in quā erigit spes laudādo et expectando
Summa bonitas in quā tendit caritas complec
tendo. et diligendo. Triplex est etiam obiectum
in nobis. scilicet potentia rationalis que ordina
tur siue rectificatur p̄ fidem. irascibilis q̄ per spem

Concupiscibilis que per caritatem. Inferior vero facies anime habet rectificari per quatuor virtutes cardinales. Nam prudentia rectificat rationalem. Fortitudo irascibilem. Temperantia concupiscibilem. Iusticia autem rectificat omnes vires in compactione ad alterum. In comparacione vero quod sum ad proximum rectificans omnes vires dicitur iusticia cardinalis. in comparacione vero quantum ad seipsum et ad deum non solum cardinalis dicitur sed iusticia generalis totius anime rectitudinem comprehendens. Habent autem virtutes esse gratuitum a gracia tanquam ab origine et radice et esse meritorium a caritate tanquam a motore forma et fine. Et ideo omnes virtutes quoad habitum sunt connexe. et quoad habitos meritorios sunt equales.

De fide. xxxviij.

Adendum est de virtutibus in speciali. et primo de fide quantum ad eius essenciam. secundum quantum ad simboli continentiam. In se possumus considerare fidem quantum ad diffinitionem. equivoconem. actus diuersitatem. effectus impetracionem. Diffinitur autem multipliciter. Quantum ad genus proprium ab Augustino sic. Fides est virtus qua creduntur ea que non videntur. Quantum ad finem ultimam diffinitur ab apostolo. Fides est substantia rerum sperandarum argumentum non apparentium.

Quantum ad obiectum et primū motiū sic ab
alio. **Fides** est illuminatio mentis ad summam
veritatem. **Diffinitur** etiam multis alijs modis
quos omitto. **Accipitur** autem nomē fidei multis
modis. saltem decem. **Aliquādo** p̄ s̄p̄sione p̄ma
Thimothei quinto. **Primā** fidem irritam fecerūt
Aliquādo p̄ fidelitate **Jeremie** vij. **Perijt** fides
et sanctus de terra. **Aliquā** p̄ scientia **Rōnos** xiiij.
Omne qđ nō est ex fide peccatū est. **Aliquādo** p̄
sacramento fidei **Unde** **Augustinus** dicit. puulos
habere fidem qđ non est aliud q̄ habere fidei sacra/
mentum **Aliquā** accipitur p̄ acceptōne questionis
p̄ rōnem pbate. et sic dicit **Boccijs**. q̄ argumentū
est ratio rei dubie faciens fidem **Aliquā** p̄ cōprehen/
sione cognitiōnis **Rōnos**. i. **Iusticia** dei reuelatur
ex fide in fidem **Glosa** in f̄dem speciei q̄ fides dē
qui si fidentissima et certissima est. **Aliquā** capitur
pro habitu fidei informis **Jacobi** ij. **Fides** sine
operibus mortua est **Aliquādo** p̄ habitu fidei for/
mate **Rōnos** p̄mo. **Iustus** ex fide vivit **Aliquādo**
pro actu fidei **Et** sic dicit **Augustinus**. q̄ fides est
credere qđ non vides. **Aliquādo** pro obiecto fidei
Unde dicitur pro simbolo. hec est fides catholica.
Diuerficatur autem actus fidei qui est credere p̄
Credere deum **Credere** deo **Credere** in deum.
Duo primi actus possunt esse fidei informis sed
tercijs formate **P̄t** autem ad eundem actum scđm

ordinem pertinere. Nam credere deum respicit diu-
nam veritatem ut obiectum. Credere deo ut moti-
uum. Credere in deum ut finem ultimum. Istum
autem ultimum actum exponit Augustinus sic.
Credere in deum est credendo eum amare. credendo
in eum ire. credendo ei adherere et credendo eius
membris incorporari. Ad hoc quod fides perfecte ten-
dat in deum requiritur adiunctio caritatis quae ordi-
nat ad amorem dei et sic est prima differentia.
Ad operationem boni et sic est secunda. Ad oppres-
sionem mali et sic est tertia. Ad dilectionem primi
et sic est quarta. Fidei autem attribuitur operatio
miraculorum. ipsa enim est prima virtus quae supra
se eleuat intellectum captiuans eum in obsequium
ihesu christi. et ideo meretur apud deum opus ar-
duum impetrare. ad quod se non extendit possibili-
tas admirantis et hoc est quod tangit in diffinitione
miraculi. Miraculum inquit est opus arduum et insoli-
tum supra spem et facultatem admirantis consistens.

¶ De continencia symboli quantum
ad articulos. xxxviii.

A circa symbolum sunt tria attendenda. scilicet
differentia symbolorum. sufficiencia cre-
dendorum. essentia articulorum. Tria sunt sym-
bola fidei christiane. scilicet Symbolum apostolo-
rum Niceni consilij quod tres idem episcopi condide-
runt et symbolum athanasij. Causa principalis

ppm fuit terra
veritate tradit
verit fuit erro
Hic dicitur in
la maiestate rō
voluntate tpe veri
et ipse dicitur
principi et in ter
ipse fidei dupli
principio et se sit e
nia baptisimalis
Aut in testimon
des scilicet est vō
n a naturae. C
ppondit sui publ
salomū ppter ma
ment. Tertiū dicit
quod dicitur et tpe veri
sunt scdm aliquos
vicitū. Et p3 suffi
materia dicitur in
scdm leg nuntia e
Credo in spiritū s
Quarta ecclesia cat
sanctū sacramentū
fidei dicitur dicit
quod dicitur peccatorū

primi fuit certa fidei tradicio **C**ausa secundi fuit
veritatis tradite certa pbatio vel platio. **C**ausa
terciū fuit errorum pullulantium exterminatio.
Primū dicitur maius nō numerositate cōtentorū
sed maioritate cōditorum et dicit' subiuisse qz fuit
conditum tpe veritatis nondū ppalate. vel qz est
ad pprie cōsciencie securitatē. **D**icitur etiā in diei
principio et in fine. scz in pma et in completorio.
ppter fidei duplicē cōfessionem necessariā. scz in
pncipio ecclesie et in fine. vel in pncipio regnācō
nis baptisimalis **E**t in fine defunctionis corporalis
Aut in testimoniū cōsulacōis triūphalis vel qz fi
des scutu est cōtra temptacōnes diurnas et illusio
nis nocturnas. **S**cđm qz est editū pppter veritatē
ppalandā siue publicandā ī diebꝫ dñicis et festis
solemnibꝫ pppter maiorē populū cōuentū alia voce
cantat'. **T**erciu dicit' nocte finita prima diei hora
qz editū est tpe veritatis cōcisse p hēricos. **S**eptē
sunt scđm aliquos tangentes deitatē. septē huma
nitate **E**t pz sufficiētia ex pte tē materialis scđm
materiā cōtentā in eis. vel respctū cause efficientis
scđm scz numerū apostolorū xij. **S**ed nō cū dicit'
Credo in spiritū sanctū. et sequit' in alio articulo
Sanctā ecclesiā catholicā. est sensus **C**redo ī spm
sanctū sanctificantē vniūsale m ecclesiā. **I**tē cū dē
scōrū cōmunionē remissionē peccatorū **E**st sensus
qz remissio peccatorū fit ī cōmunionē sanctorum.

Item carnis resurrectionem. id est quod deus resuscitabit carnem humanam. Cetera patent. Est autem articulus secundum Richardum indivisibilis veritas de deo artans nos ad credendum etc.

De Spe. xxxix.

Arta spem est videre quatuor. scilicet: **D**iffinitionem. **E**quiuocationem. **A**ctus excellenciam. **A**d fidem differentiam. **S**pes in quantum est nomen affectionis diffinitur a philo. sopho sic. **S**pes est suspensio futuri boni. **I**n quantum vero est nomen virtutis tribus diffinitionibus notificatur. **P**rima est: spes est virtus qua spiritualia bona dici possunt. venia peccatorum. gratia meritorum. et gloria premiorum ut dicatur quedam spes venie. **Q**uedam gratie. **Q**uedam glorie. **S**ecunda diffinitio est hec. **S**pes est certa expectatio future beatitudinis veniens ex dei gratia et meritis precedentibus. **T**ercia est **A**ugustini. **S**pes est virtus qua quis se ad illud quod credit presumit peruenturum. **C**apitur autem spes multipliciter. **A**liquando enim dicit affectionem ut dicit **B**oetius. **G**audia pelle pelle timorem spe magis fugato etc. **A**liquando habitum dicit virtutis et tunc spes non habet ortum ex meritis. sed ex ea meritis oriuntur. **A**liquando dicit virtutis actum

et tunc spes oritur ex intuitu meritorum . nemo enim recte sperat se ad beatitudinem pueniturum nisi qui deo seruit vel seruire disponit **A**liquando nominat virtutis statum et tunc spes ex meritis et cōcomitantibus habet ortum . iuxta illud Romanos quinto **P**robatio vero spem . id est spei certitudinem operatur secundum glosam ad quam certitudinem . secundum glosam p bona opera et maxime p aduersorum tollerantiam puenitur **A**liquando nominat virtutis terminū siue obiectum . id est esse seperatam . scz beatitudinem sempiternā et tunc spes ex gratia et meritis precedentibus habet ortum et sic spes virtus per primā acceptionem sic precedit merita / secundum ultimam sequitur . secundum duas intermediarias sequitur et precedit . **H**abet autem spes excellenciam in actu suo Nam habens potenciam irascibilem pro subiecto virtutum habitus presupponit quibus supereminet vt regina **H**abet em irascibilis detestari mala culpe . tollere mala pene aggredi terribilia . et erigi ad ardua **A**d detestationem culpe aliene requirit iram per zelum **A**d detestationem culpe pprie requirit penitenciam **A**d perpeccionem malorum pene requirit pacenciam **A**d aggressionem terribilium habet fortitudinem **E**t tunc ad expectacionem eterne beatitudinis per spem erigitur a deo liberaliter repromisse . **D**ifferencia autem fidei

et spei hec est. Nam fides est bonarum rerum et
malarum Spes est tantum bonarum. Est etiam
fides rerum preteritarum presentium et futura
rum Spes tantummodo futurarum Item est fides
rerum ppriarum et alienarum Spes est tantum
ppriarum.

¶ De caritate. xl.

Arca caritatem est videre. scilicet diffinico
nem. distinctionem. pfectionem diligibiliū.
sufficienciam. ordinis exigenciam Caritas tri
pliciter diffinitur Nam comparata ad obiectum a
magistro sic diffinitur Caritas est dilectio qua di
ligitur deus ppter se et proximus ppter deum.
Comparata ad actum pprium qui est unire et adhe
rere diffinitur ab Augustino sic. Caritas est rec
tissima animi affectio cōiungens nos deo Vel ca
ritas est virtus qua deo adherere cogit frui deside
ramus Vel caritas est vita copulans amantem cū
amato. Comparata ad habitum sibi iniunctum
diffinitur ab apostolo. prima Thimothei. primo
Caritas est finis precepti de corde puro et consci
encia bona et fide non ficta. Distinguitur autem
inter amorem dilectionem et caritatē. Nam amor
competit rationabilibus et irrationabilibus crea
turis. dilectio vero et caritas tantum rationabili
bus. differt tamen dilectio et caritas Nam dilectio

q̄ dicitur quasi de diuersis electio rationalibus
conuenit iustis siue iniustis. **C**aritas autem est
solum iustorum. **E**st autem in caritate pre ceteris
virtutibus perfectio et dignitas. **N**am cum sit for
ma virtutum non potest esse in forma triplici ra
tione. **U**na est ex parte obiecti. idem enim habet
pro obiecto et fine. **I**nseparabilis enim est a fine
racōne cuius perfectio est in virtutibus quar tū
ad meritum. **A**lia est ex parte subiecti. **I**ta est cū
regula rectificans voluntatem qua rectificata tota
anima recte uiuit. **T**ercia est ex pte cause. habet
enim similitudinem cum spiritu sancto a quo est
qui et caritas dicitur siue amor a quo inseparabilis
est et ideo esse in forma omnino non potest. **¶**
Quatuor autem sunt ex ordine diligenda secundū
Augustinū. **U**num qd̄ est supra nos. scilicet deus.
Alterum qd̄ nos sumus. **T**ercium qd̄ iuxta nos.
proximus. **Q**uartum qd̄ infra nos. scilicet huma
num corpus. **H**orum autem sufficiencia sic sumi
tur. **E**x caritate diligere est summum bonum op
tare dilecto. **Q**ui igitur ex caritate diligit aut op
tat summum bonum ipsi deo et sic est primum mē
brum. **A**ut sibi ipsi et sic est secundū. **A**ut sibi simili
et sic est terciū. **A**ut sibi inherenti et sic est quartum.
Est autem deus diligendus super omnia primo
ppter se. **N**os secūdo sub deo et p deo. **p**rimus nō
tercio sicut nos et ex quo nos. q̄ affectu et effectus

Ad qđ nos quia in bono ppter qđ nos quia ppter
deum. Quarto corpus nostrum infra nos et pri-
mum nostrum tamquam bonum minus precipuū
Ad hec enim exequenda datur nobis vnus carita-
tis habitus et duplex mandatum in quo pendet
vniuersitas noui et veteris testamenti. Assignat
autem Ambrosius alium ordinem diligendi. vt
primo deum. secundo nosiplos. tercis parentes.
quarto fratres et filios. deinde domesticos. deinde
inimicos diligamus

De prudentia. xli.
Providendum est de virtutibus cardinalibus.
et primo de prudentia de qua videnda sunt
tria. scilicet diffinitio. specierum numerus et va-
riatio actus. Prudentia ab Augustino libro de mo-
ralibus ecclesie sic describitur Prudentia est amor
ea quibus adiunat in deum ab hys quibus impe-
ditur sagaciter eligens. Gregorio sic Prudentia
est rerum vitandarum et appetendarum. Cuius
tripliciter diffinitur sed sufficit vna q̄ est in libro
de requie mentis. Prudentia est rerum bonarum
et maliarum cum alterarum dilectione et reliqua-
rum detestatione sciencia. Partes siue species pru-
dencie secundum Cuium sunt tres. scilicet Memo-
ria. intelligencia. prouidencia. Memoria est per
quam animus aspicit ea q̄ fuerunt. Intelligencia
est p̄ qua aspicit ea q̄ sunt. Prouidencia est p̄ qua

laturum aliqui
moneret cum
tunc rebus disp
hinc. futura p
logica philosoph
fuerit. s; in pio
rum et deuitate
fuerit p̄tactant
rerum virtutum
virtutibus vicia
hinc est prudent
terum in de spirit
anus Nam prudenti
quid possit. Item p
prudentia sic nihil e
p̄tactant velle e
fuerit est viduum et
dignorum t̄temp
mi cogitationem in
est ad rationis rap
vniuersa dirigere. e
fuerit humaniq; ac
vix prudenti. Prudi
vniuersa p̄tactant
dum prudent in o
vniuersum in electio
vniuersum prudenti

futurum aliquid videtur antequam fiat **C**eneca
concordat cum **T**ulio dicens. **S**i prudens animus
tuus tribus dispensetur temporibus. presenciam or
dina. futura puidere. pterita recordare. **S**ed scdm
dogma philosophorū. **P**rudencia diuidit̃ in q̃tuor
species. scz in prouidenciā circūsp̃ctionem. caucio
nem et docilitatē. **P**rouidencia est notio presens
futurū ptractans euentū. **C**ircūsp̃ctio est cōtra
riorum viciorum cautela. **C**autela est discernere a
virtutibus vicia virtutū specie preferentia. **D**oci
litas est prudencia erudiendi impitōs **S**cdm auc
tozem in de spiritu et aīa **P**rudencia habet plures
actus **N**am prudēcia scit quid debet facere. **I**tem
quid possit. **I**tem prudēcia est in eligendis. **I**tem
prudencie est nichil penitēdum appetere. et nichil
preter iustum velle facere **S**cdm macrobium. **P**ru
dente est mūdum istum et omnia q̃ in mundo sūt
diuinorum cōtemplatione desp̃c̃re et omnē ani
mi cogitationem in sola diuina dirigere. **P**rudēcie
est ad rationis normam queqz cogitat queqz agit
uniuersa dirigere. et nichil preter rectum velle vel
facere humanisqz actibus tamquam racōnis arbi
trijis puidere. **P**rudencie insunt. racio. intellectus
circūsp̃ctio. prouidencia. docilitas et agnitio.
Item prudencie in homine iam purgato est dīna
non solum in electione preferre sed sola nosse **O**ffi
cium autem prudēcie est ex preteritis et p̃ntibus

futura perpendere. Unde **S**ocius de **C**onsolati-
one. Non q̄ ante oculos situm est sufficit intueri.
rerum exitus prudentia metitur **C**ircumspectio-
nis officium est per diligentem considerationem
inter cōtraria vicia medium tenere. ~ ~ ~

C De temperantia. xliij. ~ ~ ~

Aidenda sunt tria de temperantia quantū
ad diffinicionem. Specierum assignacionem.
et actuum variacionem. Describitur autē a **T**ullio
in rethorica sic **T**emperantia est racōnis in libidi-
nem atq; in alios non rectos impetus animi fir-
ma et moderata dominatio. ab **A**ugustino libro de
moribus ecclesie sic. **T**emperantia est amor sese
deo in integrum incorruptumq; cōservans. **M**aria
trobio sic. Est nichil appetere penitēdum. in nullo
legem moderacionis egredere. sub iugo racōnis cu-
piditatem domare. **P**artes temperantie siue
species secundum **T**ullium in prima rethorica
sunt tres. scilicet **C**ōtinentia. clementia. modestia
Cōtinentia enim est per quam cupiditas cōsiliij
gubernatione regitur. **C**lementia est virtus per
quam animus in odium alicuius temere concita-
tus benignitate retinetur. **S**ecundum **S**enecam
vero **C**lementia est temperantia animi in potestate
vlescendi vel lenitas superioris in inferiorem in.

penis cōstitut
q̄ pars p̄ qu
lum comparat
cum stabilem
digna philoso
q̄ sibi moribus
mundia. aditu
es. sobrietas. q̄
sicut cultum et
occupacionem u
Verendum est
uam. Abstinere
dendi non p̄se
et hoc querere ut
deuotia sit nimis
imperio ruocari
nō non egredere.
rere in paru cuius
tatis. **J**udicia
ciam domare. **C**
totus illicito. **C**
Conugalie. vidu
inendum **A**ugustin
proprietate incorrup
pancie secundum
non non p̄sumet
transibunt. **T**em

penis cōstituendis. **M**odestia secundum **T**ulium
est pars p̄ quā pudor honestatis puram et stabili-
lem comparat auctoritatem. **V**ocat autē hic auctori-
tatem stabilem gravitatem p̄seuerantem. **S**edū
dogma philosophorum. **P**artes temperantie sunt
q̄ fedis motibus dominantur q̄ sunt **M**odestia. ve-
recundia. abstinencia. honestas. moderantia. pri-
tas. sobrietas. pudicitia. castitas. **M**odestia est q̄
facit cultum et omnē motum et omnem nostram
occupacōnem ultra defectum et citra excessum.
Verecundia est in gestu et verbo honestatem ser-
uare. **A**bstinentia est statutum terminum p̄an-
dendi non p̄uenire. **H**onestas est nec lauciores
cibos querere nec in apparatu operam dare. **M**o-
derantia est nimium ciborum appetitum racōnis
imperio reuocare. **P**ricitas est mensuram refectionis
non excedere. **S**obrietas est excessum tempe-
rare in potu cuius officium est arcere mala ebrie-
tatis. **P**udicitia est moderamine racōnis petulan-
ciam domare. **C**astitas est abstinencia ab omni
cotu illicito. **C**astitas. scilicet q̄ est triple p̄. scilicet
Conjugalis. vidualis et virginalis. **V**irginitas
secundum **A**ugustinum est in corpore corruptibili
perpetue incorruptionis meditatio. **A**ctus tem-
perantie secundum **A**ugustinum sunt contra profl-
pera non presumere sed penitus obliuisci **S**edū
Macrobium. **T**emperantie est omnia relinquere

in quantum natura patitur . et corporis usus re-
quirit .

C De fortitudine . xliij .

De fortitudine videnda est diffinitio . specie /
rum assignatio actuū variatio . Fortitudo
secūdm **C**ulium est cōsiderata periculorum sus-
ceptio et laborum perperio . Scdm **A**ugustinum
in de moribus ecclesie . est amor omnia tollerans
ppter id qđ amatur . Partes fortitudinis siue spe-
cies scdm **C**ulium sunt quatuor . scilicet **M**agnifi-
cencia . fiducia . paciencia et p̄seuerancia . **M**acro-
bius ponit septem partes fortitudinis . scilicet
Magnanimitatem . fiduciam . securitatem . **M**agnificenciam
Constanciam . pacenciam et firmitatē .
Secūdm vero dogma ant. quorum . Fortitudo
est virtus reſcindens impetus adūſitatis . **H**uius
partes sunt quecumq; hec efficiunt . q̄ sunt . **M**ag-
nanimitas est difficilium spontanea et rationalis
aggressio . **F**iducia est certa spes animi p̄ducendi
ad finem rem inchoatam . **S**ecuritas est habitus
scdm quem imminētes incōmoditates et rei incho-
ate affines non formidantur . **M**agnificencia est
magnarum rerum et excelſarum cum animi am-
pla quadam et splendidissima p̄pōſitione vel agi-
tatio vel administratio . **C**onstancia est stabilitas
animi firma et in p̄pōſito p̄seuerans . **P**acencia
est virtus cōtumelias et omnes aduerſitates equi-

inter portio
inter p̄p̄ri et
debe mutari
bonitas in rebu
voluntati . Per ſe
vitiū bene cōſid
quantio . Sic aut
erantia est p̄m
relia . Nota qđ ſi
p̄ſeuerancia est
boni . **C**onſtanti
ſcio in p̄p̄ſitum
vel in p̄ſeuerantia
Augustinus . Virtus
ſecere qđ polle . cōſi
ſit turpia timere e
no ad ea cōſiōne no
C De
Fiducia
ſignatio ac
Culio in **R**ethorica
viri voluntate ſerua
ſcē . **M**acrobius
ſcē . idem dicitur
ſcē . **A**tem
ſcē . p̄p̄ri et deo .
ſcē . ſocietatis h

miter portās : **S**edm **G**rego. est illata mala eq̄ni
miter p̄peti et cōtra eum qui irrogat nullo animi
dolore moueri. **F**idēcia est ūtus p̄ quā magnis et
honestis in rebus multū ipse animus in se fiducie
collocauit. **P**er seuerantia scdm **T**ulium est teiam
racōne bene cōsiderata stabilis et p̄petua in bono
p̄manſio **S**ic autē describitur magistraliter **P**er se
uerantia est p̄manentia in bono diuturna siue fi
nalis. **N**ota q̄ cōstantia est p̄manentia in p̄posito
p̄seuerantia est p̄manentia in bono siue cōtinuacō
boni. **C**onstantia cauet leuem transitum de p̄po
sito in p̄positum. p̄seuerantia discontinuacōnem
vel in p̄fectionem respectu bitri finis **S**ecundum
Augustinū. **A**ctus fortitudinis est cōtra aduersa
facere qd̄ possit : cōstans esse in tolerandis : nichil
nisi turpia timere et quequid agimus vel cogita
mus ad racōnis normam dirigere.

De iusticia. p̄li. q̄.

De iusticia videnda sunt di. Finis. **S**pecierū
assignatio actuum progressio. **D**iffinitur a
Tulio in **R**ethorica **I**usticia est habitus animi cō
muni utilitate seruata cuiq̄ tribuens suam digni
tatem **M**acrobius **A**ugustinus in libro de libera
arbitrio idem dicunt differentes tantū terminis
diffinendi. **I**tem iusticia est sua cuiq̄ tribuere
sibi proximo et deo. **I**tem iusticia est virtus con
seruatix societatis humane et vite cōmunitatis

Augustinus in de moribus ecclesie. Item iusticia est amor soli amato seruiens et ob hoc bene imperans ceteris q̄ homini subiecta sunt. a **I**uristis sic Iusticia est constans et perpetua voluntas ius suum unicuiq; tribuens. Diuiditur autem scdm aliquos in seueritatem et liberalitatem. **S**eueritas est virtus debito supplicio cohercens iniuriã. liberalitas est virtus beneficiorum erogatrix q̄ p̄ affectu benignitatis pro effectu beneficentia nominatur. et consistit hec virtus tota in tribuendo. **B**enignitatem vero diuidunt in septem partes. **I**n religionem. pietatem. innocentiam. amicitiam. reuerentiam. concordiam. et misericordiam. **A**lii diuidunt eam in innocentiam. amicitiam. concordiam. pietatem. religionem. affectum et humanitatem. **S**ecundum autem **T**ulium in prima rethorica. **A**d iusticiam pertinent. religio pietas gratia. vindicatio. obseruantia et veritas. **A**ddo pro nunc disciplinam et obedientiam. **R**eligio est q̄ superioris cuiusdam nature quam diuinam vocant curam ceremoniamq; affert. **H**ec grece dicitur latría. **E**st enim latría cultus deo debitus et exhibitus vel latría est voluntas impendendi deo cultum debitum. **I**mpenditur autem cultus debitus deo corde. per fidem spem et caritatem. **O**re. per adorationem. laudationem. benedictionem et gra-

...tionem
...entiam et gra
...um est prepe
...temporum mu
...iam nostram ex
...mitem serua
...ia dicitur et
...a sanctis suis p
...et sic describitur
...re debitus vel
...reuerentia possi
...diffiniendo. **R**e
...ultus vel aliqua p
...vindicatio cultus
...dulia. virgini marie
...est virtus per quam
...humilia officium
...latría est virtus i
...terum alterius me
...es continentur seu
...ta per quam homi
...nobis et honore di
...per quam ea q̄ sunt a
...tate mutata dicitur
...ante illatione
...latría est

ciarum actionem. opere. per oblationem thurifi /
cationem et genuflexionem. **H**uius officium pri /
mum est perpetrati sceleris peniteri. **S**ecundum
est temporum mutabilitatem p̄cipendere. **T**ercium
vitam nostram ex toto deo cōmittere. **Q**uartum
veritatem seruare. **N**ota q̄ dulia idem est q̄ la /
tria stricte et **P**roprie tamē sumitur pro reueren /
tia sanctis siue personis sublimibus exhibenda.
et sic describitur **D**ulia est seruitus vel cultus crea /
ture debitus vel exhibitus et videtur idem esse cū
reuerentia posita in prima diuisione iusticie sic
diffiniendo. **R**euerentia est virtus personis gra /
uibus vel aliqua prelatione sublimatis debite ho /
norificacōnis cultum exhibens deo latria. sanctis
dulia. virgini marie p̄per dulia debetur. **P**ietas
est virtus per quam sanguine cōiunctis patrieq̄
beniuolis officium et diligens exhibetur cultus.
Gracia est virtus in qua beneficiorum et amici /
tiarum alterius memoria et remunerandi volun /
tas continetur seu retinetur. **V**indicatio est vir /
tus per quam homines in aliqua dignitate cultu
quodam et honore dignantur. **V**eritas est virtus
per quam ea q̄ sunt aut q̄ ante fuerunt aut futura
sunt inmutata dicunt. **I**nnocentia est puritas aī
iniurie omniū illationē abhorrens. hac virtute di /
placant. **A**micitia est voluntas bona erga aliq̄

causa illius qui diligitur cum eius pari intencio /
ne a quo diligitur. **H**uius officium est idem velle
et idem nolle. amicum secrete admonere et palam
laudare. **C**oncordia est virtus cōpatriotas et con-
ciues in eodem iure et cohabitacione spontanee
inertens. **M**isericordia autem est virtus qua ani-
mus super calamitate afflictorum mouet. **H**ec vir-
tus nichil humanum a se alienum reputat. **A**liorū
damna vel comoda sua estimat. **D**isciplīna secū-
dum **C**iprianum est morum ordinata correctio -
et maiorum precedentium patrum regularis ob-
seruatio. **S**ecundum **H**ugonem de sancto **V**ictore
Disciplīna est conseruatio bō et honesta cui parū
est malū non agere. sed studet etiam in hīs q̄ bene
agit per omnia irreprehensibilis apparere. **I**dem
Disciplīna est membrorum omnium motus ordi-
natus et dispositio decens in omni habitu et actio-
ne. **B**ernardus. **D**isciplīna ceruicem submittit
supercilia deponit. vultum componit. ligat ocu-
los. phibet cachinnos. moderat linguam. gulam
frenat. iram cedit. format incellum. **O**bedientia
sic describitur. **O**bedientia est voluntas faciendi
superioris preceptum. **I**tem est obtemperantia
scdm regulam sacre scripture maioribus quibusq̄
debita. **I**tem obedientia est spontaneum et ratio-
nabile proprie voluntatis sacrificium. **E**quitas
est amor equalitatis in hīs in quibus debet esse

qualitatis. **D**e
portam animi
interim. Super
vobis. i. inferiori
con. ubi sanctum
alios compellit
sua iustice est
aliquam possit
coram ad deum
nichil aliud te
dum alios etiam
viam misericordie
vultus q̄ suum et
et divina iustice
vultus imitando.

C **D**e
Erem sunt d
rat. **V**laxas de
mas. conuicti. **S**eruit
cora domini. **H**
vultus q̄ spiritui sacre
dum aliam sufficienter
con. generale in differ
vultus. q̄ dona q̄
compariter sunt ad r

equalitatis. **De iusticia** dicit prosper **Iusticia** est
quedam animi nobilitas suam cuiusq; tribuens dig
nitatem. superioribus reuerenciam. paribus con
cordiam. inferioribus disciplinam. deo obedi
entiam. sibi sanctimoniam. inimico pacientiam.
misero compassionem **Secūdum Augustinum.**
Actus iusticie est scire qđ debeat reddere. nō velle
plusquam possit distribuere. omnē animi cogita
tionem ad deum dirigere et erigere. eumq; tamq̃
nichil aliud sit sola mentis acie contemplari **Secū**
dum alios etiam actus iusticie ad vnā consentire
viam vniuscuiusq; virtutis obsequi non seruire
vnicuiq; qđ suum est reddere. **Item** cum superna
et diuina mente sociari vt seruet cum ea perpetuū
fidus imitando.

De donis spiritus sancti. xlv.

Septem sunt dona spiritus sancti q̃ enume
rat **Playas** duo. scilicet **Sapientie**. intel
lectus. consilij. fortitudinis. sciencie pietatis et
timoris domini. **Habem** autem videre de donis
diuinis q̃ spiritui sancto attribuuntur **Tria.** scz
Speciale **sufficienciam** **Singulare** **consisten**
ciam. **generale** **differenciam.** **De speciali suffi**
ciencia **Nota.** qđ dona spiritus sancti specialiter et
principaliter sunt ad expediendas potencias aīe

in agendo. **H**abemus autem expediri quantum ad
declinationem mali et sic est donum timoris. **C**
Item ad comparationem boni. et hoc dupliciter.
Nam aut est bonum necessitatis ad quod expeditur
per donum pietatis cuius regimen directivum est
donum scientie. aut est bonum superrogationis ad
quod expeditur per donum fortitudinis cuius regi
men est donum consilij. **N**ecesse etiam habemus
quiescere in optimo et hoc quantum ad intellectum
veri et quantum ad effectum boni primum per do
nam intellectus. secundum per donum sapientie
in quo est quies. **A**d maiorem autem horum evi
denciam attendenda est consistencia actuum sin
gularum. **N**ota igitur primo quod sapientia communiter
accepta dicit cognitionem generalem divinarum
rerum et humanarum secundum Augustinum et
philosophum qui dicit quod sapiens est qui omnia no
vit. **Q**uius communiter dicit cognitionem rerum eter
narum. prima Corinthiorum duodecimo. **A**lij da
tur sermo sapientie. id est cognitio rerum eternarum
Proprie autem dicit cognitionem qua colitur deus
fide spe et caritate **J**ob. xv. **P**ietas ipsa est sapi
entia. **M**agis proprie dicit cognitionem dei exprime
ntem et sic est unum ex septem donis spiritus sancti.
Cuius actus consistit in de gustando suavitatem
dei. **Q**ui quidem actus est partim cognitivus et
partim affectivus. ita quod in cognitione inchoatur

in affectione termin
ad dicitur. Quod
solum pure specu
rationis ut est sci
philosophia. Quidam
tamen ad effectum. si
intellectus ad rectam
plene virtutis.
solum inclinatio a sit
in bonam. fundat
tum a dono spiritu
us actus princip
andum regulam fid
de dono intellectus te
contemplatione non solu
tam in contemplatione
dum habetur cognitio
dicitur. scilicet per l
dicitur assentire. p
solum intellectus donu
solum intelligere. Per
ambrosia cordis cu
in illi intelligendum te
per rationes sumptae
dum intellectus tunc quod
tam intelligendi. **N**ig
ad quod termin

et in affectione terminatur. **S**ciencia etiã tribus
modis dicitur. Quedam est sciencia consistens in
intellectu pure speculatiuo fundata super princi-
pia rationis vt est sciencia acquisita siue humana
philosophia. Quedam est consistens in intellectu
inclinato ab effectu. fundata sup principia iuris
naturalis ad rectam et honestam vitam vt est sciã
prudencie virtutis. Quedam est consistens in in-
tellectu inclinato a fide et inclinante ad operatio-
nem bonam. fundata sup principia fidei habens
ortum a dono spiritalis gracie vt est donum sciẽ
cuius actus precipuus est dirigere in agendis
secundum regulam fidei et imitaõnis xp̄isti. ¶
De dono intellectus tene q̄ eius actus consistit in
contemplatione non solum creatricis essencie verũ
etiam in contemplatione spiritalis creature. **S**i-
quidem habetur cognitio de deo sub racõne veri
tripliciter. scilicet per sensum simplicem et sic est
fides faciens assentire. per racõnis adminiculum
et sic est intellectus donum cuius est credita per
racionem intelligere. **P**er simplicem contutum et
sic est mundicia cordis cuius est videre deum. **E**t
enim ad intelligendum credita non adiuuatur ho-
mo per raciones sumptas a condicionibus. ¶
De dono consilij tene q̄ consilium aliquando dicit
actum consiliandi. Aliquando vero consilium
dicit illud ad quod terminatur ille actus.

Aliquando dicitur habitum qui expedit et dirigit
animam ad eligendum prosequenda et vitandum
fugienda. **H**abitus autem dirigens si sit respectu
eligibilium quae sunt necessitatis est prudentia quae diri-
git ad talia sed minus excellenter quam scientia quae
est dei donum. **S**i autem eligibilia sunt arduitatis
et difficultatis sic est donum consilii cuius est diri-
gere in electionem prosequendorum et fugam vitan-
dorum vel secundum regulam iuris naturalis et
sic est prudentia. **D**e dono fortitudinis teneo quod
eius actus consistit in sustinentia passionum. et
aggressionem arduorum. **A**gredi autem ardua sine
propterea passiones potest homo dupliciter vel propter
iustitiam et honestatis conservacionem et sic respicit
virtutem fortitudinis vel propter perfectam christi
imitationem et sic respicit donum fortitudinis.
Primum est de dictamine iuris naturalis. **S**ecundum
de dictamine iuris divini. **A**ctus igitur fortitu-
dinis attenditur circa promptam et expeditam
tolleranciam passionum. **D**e dono pietatis teneo
quod pietas attenditur erga deum et est idem quod
latritia. **E**rga parentes et est pars iustitiae secundum
regulam iuris naturalis. et secundum obligatio-
nem necessitatis. **A**ttenditur et erga proximum
dei ymagine insignitum. et sic est spiritus sancti
donum. **S**ed nota quod misericordiae virtus attendit
in primo conformitatem in natura et necessitate

in natura primo d
tam regulam pro
proximo divinam i
obtinere secundum
ergo pietatis est h
verbi imagine inli
sua loca et temper
no affectum. aliqu
et. **A**ctus igitur pi
nam benevolam r
actum gerit imag
sua tenet quod eius ac
donum. **E**rgo dicitur diffin
sit resiliat aliquo ardu
sua est in genere boni et
tate. **S**ic autem in gen
in lege. **U**nde dicitur
in futurum mali. **A**
in bonum dicitur. **T**im
quod habet. **T**im
in penam et eam fugi
in bonum ut causet. et
in bonum habet ad
tate. **M**isericordiam summi
in bonum et timor filialis
in bonum offensa
in bonum principalis in rez

in miseria primo dictamine iuris naturalis secū/
dum regulam prudentie. **P**ietas vero attendit in
proximo diuinam imaginem primodictamine iu/
ris diuini secundum regulam doni sciencie. **E**x do/
no ergo pietatis est homo beniuolus cuiuslibet crea/
ture dei imagine insignite. **T**alis autem beniuo/
lencia loco et tempore erit aliquando in compassi/
onis affectum. aliquando in operationis benefici/
um. **A**ctus igitur precipuus pietatis est facere ho/
minem beniuolum respectu cuiuslibet proximi in/
quantum gerit imaginem creatoris. **D**e dono ti/
moris tenet q̄ eius actus generalis est resilire ab
arduo. **E**t potest diffiniri om̄is timor sic. **T**imor
est resiliō ab aliquo arduo et eccellente. **S**i autē
illud est in genere boni tunc est resiliō cum reue/
rentia. **S**i autem in genere mali tunc est resiliō
cum fuga. **U**nde dicit **D**amasce. timorem esse expe/
ctatorem futuri mali. **A**ugustinus autem diffini/
ens timorem dicit. **T**imor est fuga amini ne amittat
id quod habet. **T**imoris donum tria intuet̄.
scilicet penam ut eam fugiat. et sic est timor seruis/
lis. **O**ffensam ut caueat. et sic est timor inicalis.
qui unum oculum habet ad penam et unum ad of/
fensam. **M**aiestatem summam ut ei reuerēter sub/
iaceat. et sic ē timor filialis. cuius duplex est vsq̄.
vnus in refugiendo offensam. ne separetur a deo.
Alius est principalior in reuerendo deum. et iste

permanet in beatis. Distinguntur autem sex timor
is differentie secundum quod a triplici principio habet or
tum. Habet enim ortum a natura. et sic est timor na
turalis. A libidine siue a concupiscencia. et hoc est
ex nimio amore sui. et sic est timor humanus. vel ex
nimio amore suorum et sic est timor mundanus. Ha
bet etiam ortum a gratia et hoc vel a gratia gratis data
et sic est timor seruilis. vel a gratia gratificantem
sed inchoata. et sic est timor inicalis. Aut a gratia
a perfecta. et sic est timor filialis. et iste dicitur a
mirabilis. quia timet voluntatum offensionem. Di
citur et castus. quia timet sponsi complexus sepa
rationem. Filialis quia timet patris indignatio
nem Sanctus. quia timet in omnibus uedum indig
nationem sed etiam iniquationem De donis spiritus sancti
nota generalem dramam. Nam quoddam donum est a
spiritu sancto. sed nunquam cum spiritu sancto. sicut est timor
seruilis in quo uiget uoluntas peccandi si impunitas
separetur. Quoddam est a spiritu sancto et nunquam sine
spiritu sancto. sicut est donum caritatis et gratum gra
tificantis. Quoddam est a spiritu sancto et potest esse cum
spiritu sancto et sine spiritu sancto. sicut est donum prophetie
et donum scientie et cetera gratie gratis date.

De beatitudinibus et uita actiua cum op
ibus anime et de uita contemplatiua cum ordine di
uina. xij. fructibus. v. sensibus. xvi.
Sexte sunt beatitudines. scilicet paupertas spiritus

mitas. luctu
tio. et par. De
tim. uir dupl
quencia. Suffic
a potencia aie
fatione teia qu
plis profectus i
tuo. Malum aut
quo elongatur p
reore malicie. i
ant ex languore
y luctu. Perfett
in bono est scdm i
uor domini unā z m
Dei igitur uultum p
ho uero inuicem di
imamur. Perfettu
plam cognitionē i
ho ad uidendum de
uotum in bono. et i
ho. Et nota quod habi
uotum uice actiue.
uice contemplatiue. i
diperfectionem faciu
uotum et contemplan
uotum. per Petrum et
uotum. dicit. Bida.

mititas. luctus. esuries iusticie. mīa. mūdicia cor
dis. et pax. **De** q̄bus nō tria. scz numeri sufficē /
riam. vite duplicis excellenciā. vsus duplicis cōse
quenciā. **Sufficiencia** sic sumit. **Scitūdines** sūt
ad potencias aīe p̄ficiendas. **Ad integrā etem p̄**
ficcione tria r̄quirunt. scz p̄fectg recessus a malo.
p̄scūs profectus in bono. et perfectus status ī op
tino. **Malum** aut. ā procedit ex timore superbie. a
quo elongamur per paupertatem spiritus aut ex
rancore malicie. a quo elongamur per inicitatem.
aut ex languore concupiscencie. a quo elongamur
p̄ luctū. **Perfectg** autem profectus siue p̄cessus
in bono est scdm imitacōnem dīnam. **Unūse** aut
vie domini mīa z veritas que pro iusticia ponitur
Deū igitur iustum per iusticie esuriē imitamur.
deo vero misericordi. per affectum misericordie cō
formamur. **Perfectus** status in optino est per li
pidam cognitionē in vero. et sic est mundicia cor
dis ad videndum deum. et per tranquillam affe
ctionem in bono. et sic est pax mentis ad fruendū
deo. **Et nota** q̄ habitg virtutum disponunt ad ex
ercitium vite actiue. **Habitus** donorum ad ociū
vite contemplatiue. **Habitus** vero beatitudinum
ad perfectionem faciunt vtriusq̄. **De** vita itaqz
actiua et contemplatiua significatis per liam et
rachel. per **Peitrū** et **Johē** in. per martham et ma
riam. dicit **Meda**. **Actiua** panem. vel esurienti

corporalem vel doctrinā ignorantī porrigit erran-
tem corrigit. **S**uperbum ad humilitatem reuocat
que singulis expediunt dispensat. **C**ontemplati-
ua caritatem dei et proximi retinet. sed ab exteri-
ori opere quiescit. soli desiderio conditoris inheret
et calcatis curis ad videndum faciem creatoris in-
ardescit. supernis ciuibg miseri cupit. de eterna
domini incorruptione gaudentibus. **E**st autē tri-
plex proprietās in utraq; secundum q̄ mutuo se
excedunt. **P**rima proprietās actiue est diligētia
utilitatis vel necessitatis publice respectu rationa-
lis. **S**ecunda est caritas erga proximum et comp-
atiue respectu concupiscibilis. **T**ercia est secūditas
bonorum operum in augendo cum perfectioē pa-
ciencie respectu irascibilis. **I**n hīs exceditur con-
templatiua ab actiua. **P**rima proprietās contem-
platiue est cōtuitg summe pulchritudinis summe
maiestatis cum delectatione respectu rationalis.
Secunda est quies cum securitate respectu irasci-
bilis. **T**ercia est mundicia cordis cum bonitate r̄
spectu concupiscibilis. **I**n hīs contemplatiua ex-
cedit actiuam. **A**d actiuam pertinent opera mi-
sericordie tam corporalia q̄ spiritualia. **N**ō cū est
substantia animata. ideo opus habet calido et sie-
ro. et hoc per cibum. frigidum et humido. et hoc per
potum. **E**st etiam substantia sensibilis opus hīs
cooperimento remoto ut ē hospiciū. et p̄pinguo

est argumentum.
con hinc opus habet
est in infirmitate. e
in pulchritudine. **E**
quoniam patet sicut in
videtur corporales
cum in proximo de
sunt per deum. aut
cum tunc est oratio.
et. **A**ut defectus il-
a cogitandum.
ostendit agendum
tunc in effectus. aut e
est remissum in ali-
quod. aut est cruciatibus
videtur. et sic est suspen-
sus pernet oratio. de
finitio. sicut de grad-
sicut oratio. **C**ontem-
platiua est verus certu-
m. **Q**uod a Richardo de
sunt precipitatio in
videtur suspensa. **P**
quod est templum con-
suetudinis. dilectio. de
sunt in libro de quan-
titate. ars. virtus.

ut est tegumentum. **I**tem animal natum esse libe-
rum hinc opus habet redemptione visitatione. scilicet
in infirmitate. et cum sit mortalis opus habet
sepultura. **S**eptem etiam sunt spiritualia
quorum patet sufficiencia. homo tenetur defectus
subleuare corporales et spirituales. **S**pirituales
autem in proximo defectus. aut possunt reuelari
solum per deum. aut etiam per hominem. **S**i pri-
mum tunc est oratio. **S**i secundum hoc distingui-
tur. **A**ut defectus ille est in cognitiua ut ignoran-
cia cognoscendorum. tunc est instructio. **S**i est ig-
norancia agendorum tunc est consilium. **S**i vero
sunt in affectiua. aut est culpa commissa in te. et
sic est remissio. aut in alijs et sic est correctio. **S**i e-
pena. aut est reuelandus verbo. et sic est consolacio
Aut facto. et sic est susportacio. **A**d contemplati-
uam pertinet oratio. de qua videndum est primo
diffinitio. secundo graduum distinctio. et conten-
ta sub ea oratio. **C**ontemplacio sic diffinitur. **C**ō-
templacō est verus certusq; contuitus de quacum-
q; re. **S**ed a Richardo sic. **C**ontemplacio est libe-
ra mentis perspicacio in sapientie spectacula cum
admiracione suspensa. **P**onit autem **B**ernardus
sex gradus cōtemplacionis. qui sūt vacacio. intui-
cio. admiracio. dilectio. dilectacio. anhelacio. **A**u-
gustinus in libro de quantitate aīe. viij. scilicet aī
matō sensus. ars. virtus. trāquillitas. ingressio.

cōtencio. Consequenter est videndum de oratione
quantum ad eius diffinitionem in gñali. **Augg.**
diffinit sic. **O**ratio est pius mentis affectus ī de/
um. **I**dem **O**ratio est expressio desiderij directi ī
deum. propter bonum adipiscendum vel malum ī
mouendum formata per verbum interius et exte/
rius. **I**tem **in**grālis **O**ratio est ostensio volūtatis
nostre ei a quo speramus id quod desideramus im/
petrare. **I**tem **Gregorius** **V**eraciter orare est ama/
ros gemitus in compunctione non verba composita
resonare. **S**equitur igitur ad interdum de sep/
tem petitionibus cōtencis in oratione dominica.
Petenda quippe vel pertinent ad premium patrie
e. ad quod spectat intelligencia veritatis. **S**ue a/
perta visio veri que ibi petitur. **S**anctificetur no/
men tuū. id est noticia tui nōis personis sanctis
et mundis donec. **I**tem reuerencia maiestatis si/
ue secreta tencio sūmi ardui. que reges facit et per/
quam habetur regnum. que petitur ibi. adueniat
regnum tuum. zc. **C**oncordia voluntatis siue per/
fecta fructio sūmi boni. que petitur. fiat voluntas
tua. zc. **Q**ue spectant ad meritum siue transitū
vie. aut respiciunt collacionem boni. aut amocio/
onem mali. **P**rimum petitur in pane cotidiano.
siue supersubstantiali. ī quo petitur quicquid ne/
cessarium est ad cōseruatiōem vite presentis. tam/
secundum speciem q̄ secundum corpus. **A**mo cio

etiam mali. petita
in triplici malum
viri. quoddam p
quidem est culpe
per se aut tempore
viri. Primum p
peruicem. Secund
viri in liberati
viri beatitudinun
fructu spirituali
siue spirituales s
ratus et tactus.
apud heretico sub
viri repulsi summa
viri gubatur ppri
viri capere dicit ver
viri dicit ppi et sum
viri impetrati in corde
viri summa ppri siue
viri inter homines b
viri caritas. gaudi
viri dignitas. bonitas.
viri clementia. castitas.
viri per se habitu
viri delectatione rit
viri. Seruus vero d
viri caritati sponi cō

autem mali. petitur i tribus sequentibus. Est au-
tem triplex malum. Quoddam tenet rationem p-
teriti. quoddam presentis. quoddam futuri. Siue
quoddam est culpe siue transgressionis. quoddam
pugne siue temptacionis. quoddam pene siue tribu-
lacionis. Primum petitur amoueri in dimissione
peccatorum. secundum in victoria temptationū
tercium in liberacione aduersariorum. Perfecti-
onem beatitudinum sequit' duplex usus scz quin-
qz sensuū spiritualium. et duodecī fructus spūs-
sensus spirituales sunt visus. auditus. gustus o-
doratus et tactus. Visu videtur sponsi xpristi lū-
ma pulchritudo sub ratione splendoris. Auditu
auditur xpristi lūma armonia sub ratione verbi.
Gustu gustatur xpristi lūma dulcedo sub ratione
sapie cōphendentis verbum et splendorē. Odoātu
odorat' odor xpi et summa fragancia sub ratione
verbi inspirati in corde. Tactu constringit et pal-
patur lūma xpristi suauitas sub ratione verbi in-
carnati inter homines habitantis. Fructus spi-
ritus sunt caritas. gaudium. pax. paciā. longanī-
tas. benignitas. bonitas. fides. māsueto. mode-
stia. cōtinencia. castitas. Non sunt autem sensus
neqz fructus per se habitus sed fructus dicunt af-
fectuales delectaciones circa bonitatem sponsi de-
gustandam. Sensus vero dicunt affectuales pcepō-
nis circa veritatē sponsi cōtemplandā q̄ cōtēplacō

fuit in prophetis per reuelacionem: quantum ad
triplicem visionem. scilicet corporalem. imagina-
riam et intellectualem. In alijs autem viris iu-
stis reperitur per speculationem que incipit a sen-
su et peruenit ad imaginacionem. de imaginacio-
ne ad rationem. de ratione ad intellectum. de intel-
ligencia ad sapiam siue noticiam excelliuam et sic alijs
fuit vero salomoni. **D**e sacramentis in gñe 1. lviij
Iam videndum est de tercio beneficio Ihesu
xpisti. quod est medicinalium sacramentorum
vel sacramentalis medicine. In generali igitur vi-
dendum est de eorum institutione. diffinitione. or-
dinatione. iteratione. sufficiencia. precellencia.
Institucio sacramentorum deum deceuit et nobis
expediens fuit. Deceuit ut misericordia dei preui-
deret remedium. non solum per ea que faciunt ad
remissionem culpe sed etiam pene. Deceuit etiam
iusticiam eius que a nobis exigit humiliacionem
aliquam quam exhibemus per signorum sensibili-
um obseruationem. Deceuit diuinam sapienciam
que in sensibilibus deceuit remedia inuenire. ex
quibus contigit naturam hominis iterire. Nobis
expediens fuit. quia eramus ceci quo ad rationa-
le. ideo data sunt sacramentalensibilia ad erudicōez
Quia eramus elati quo ad irascibile. ideo data sunt sac-
ramēta corporalia ad humiliacōem. Quia eramus pni ad
malū quo ad concupiscibilem. ideo data sunt sacramē

re plura ad re-
nō in sententijs
hōis scilicet ut e-
lit. Hugo de
materiale elem-
pōntans. inf-
pōm confereus
dōmō. turb-
s. odo. et mate-
ut per sonam.
Patet autem o-
est ad vulnerun-
cōmō habe co-
bū et cōstruere p-
racionis pōdite e-
s ad vniuersum exp-
re debet partem re-
pōm pōstruere
Matrimonium est
vniuersa generatio e-
pōm et natura
eque pōstruere itera-
et matrimonium. peni-
tōmōm. Alia te-
matrimonium id est
vniuersum diuersos sta-
tibus dōmōm.

ea plura ad exercitacionem. Sacramentū sic diffi-
nit in sententijs. **Sacramentū** ē inuisibilis grē visi-
bilis forma ut eius similitudinē gerat et causa ex-
istat. **Hugo de sa. vic.** diffinit sic. **Sacramentū** ē
materiale elementū subiectū oculis, similitudine
replētans, institucōne signans, et sanctificaciōe
grām conferens. **Ordinantur** autem sic. baptisimū
cōfirmaciō, eucharistia, penitencia, extrema uncti-
o, ordo, et matrimonium. **Prima** quinq; respici-
unt personam, ordo et matrimonium ecclesiam.
Patet autem ordinatio in primis. Nam baptisimū
est ad vulnerum curaciōnem. **Confirmatio** ad cū-
rionis habite conseruacionem. **Eucharistia** ad ha-
bite et cōseruate promocionem. **Penitencia** ad cu-
racionis perditē recuperaciōnem. **Extrema uncti-**
o ad venialium expiacōnem quo ad culpam, et pe-
ne debite partem remittendam. **O.** do vero est re-
spectu personarum generancium spiritualiter.
Matrimonium est generancium corporaliter. **Et**
utraq; generatio est ecclesie necessaria ne deficiat
in gracia et natura. **Quatuor** autem sunt sacramē-
ta que possunt iterari vel potius frequentari. scilicet
eucharistia, penitencia, extrema unctio, et ma-
trimonium. **Alia** tria non iterantur, quia in eis
tres characteres idelibiles imprimuntur, quib; se-
cundum diuersos status fidei homines ab homi-
nibus distinguantur. **Nam** secundum statum fidei

genite. est caracter baptismalis. scđm quē fideles
ab infidelibus distinguunt. Scđm autem statū fi
dei roborate. caracter cōfirmacōis est distinctiuus
forcīū ab infirmis. Scđm vero statū fidei iam mul
tiplicate est caracter ordinis quo clerici distinguū
tur a laicis. Sufficiencia sacramentorū sic sumit
Sacramenta enim sunt medicamenta cōtra mor
bū. Morbus autem est duplex. sciz culpe et pene.
Culpe est duplex. sciz originalis cōtra quē est bap
tismus. Et actualis culpe que etiā geminat. qui
a qđam ē mortalis cōtra quam ē pñia. **A**lia venia
lis cōtra quā extrema unctio. Morbus pene est q/
duplex. sciz ignorancie. cōtra quē est ordo. **A**licie
e. cōtra quē ē eucharistia **I**nfirmittatis. cōtra quē
est cōfirmacio. **C**ōcupiscencie. contra quē est ma
monium. **S**acramenta etiam sunt adiuvamenta
qz sunt adiutoriū septem vītutum. **N**ā in adiutoi
ū fidei ē baptismus. spei extrema unctio. caritatis
eucharistia. in adiutoriū prudencie ordo. tpancie
matrimonium. fortitudis cōfirmacio. in auxiliū
iusticie pñia. **S**unt qđam sacramenta ornamenta
siue armamenta ecclesie militātis. q̄ **C**an. iiij. dē
Terribilis vt castrorū acies ordinata. est quidē t
ribilis qz fortis et munita p sacramentū cōfirma
cōis. **A**cie qz cōiuncta et vnita sacramento eucha
ristie ordinata. per ordinē **E**x hac acie quidā sub
trahūt p mortē ad quos restaurādos ē matrimoniū

Quidō cōfirmen
pñia. Nam act
baptismi. Cōdā
nā unctio. **C**
qzqz modia. sciz
i pñit. ppi e
fiantā a sic bap
maro. ppi ge
et sic ordo maie
Bapti
cōis. sic
fictus collacōis
eoni **B**aptis
fiantis vntu ve
mus si aqua dila
vntu qz est actus a
ntu. **B**aptis
lib forma vboru
pō pro sacramen
distinta **O**mal
pntipū. Agilla
Et tangit hic qđr
ipent ad grām d
dignuit gregē d
vntē custodia qz
lūis mētis **S**
tēo. **B**aptis

Quidā cōsternunt per culpā ad quos releuādos ē
p̄nā. Hanc aciem q̄dam intrāt vt plient et hoc p̄
baptismū. q̄dā egrediūt vt coronēt et hoc p̄ extre
mā vncionē. **¶** Aut vnū sacramētū aliū p̄cellere
q̄nq; modis. sc; p̄p̄ significaciōem et sic irrimoi
ū p̄cellit. p̄p̄ cōtinēciā et sic eucharistia. p̄p̄ ef
ficaciā z sic baptismus. p̄p̄ disp̄sacōnē et sic cōfir
matio. p̄p̄ gradus nobilitatē in quo hoīem poīe
et sic ordo maior d̄r.

De baptismo. xlvij.

De baptismo dicendū est quantū ad diffini
tionē. significacionē. forme expressiōem. ef
fectus collaciōem. noīs distinctionē. et opis cōple
cionē. **B**aptismus vt ē nomē elemēti signātis z sc̄i
ficantis utute verbi diffinit̄ a **H**ugo sic. **B**aptis
mus est aqua diluend̄ criminibus sc̄ificata. **S**edū
vero q̄ est actus ā vsus elemēti. in sentētijs diffi
nitur. **B**aptismus est tinctio corporis exterioris. sc̄a
sub forma ūborum p̄scripta. **S**edū autem q̄ acci
pit̄ pro sacramento et re sacramenti q̄ est caracter
diffinit̄ a **D**amascono. **B**aptismus est vite sp̄ual̄
principiū. sigillum et custodia. et illustratio mētis.
Et tangit̄ hic q̄druplex caracteis cōditio. q̄ enim
p̄parat ad grām dei: d̄r vite sp̄ualis p̄ncipiū. q̄
distinguit gregē d̄m: d̄r sigillū z q̄ indelebilit̄ ma
net: d̄r custodia q̄ vero sp̄ualit̄ disponit ad fidē: d̄r
illustratō mētis. **S**edū q̄ accipit̄ p̄ sac̄m̄to diffini
t̄ a d̄o. **B**aptismus ē r̄gnā cōis sac̄m̄tū sc̄dū q̄ p̄g

Subsistit in anima animales formans motus ad
operacionem diuinorum eloquiorum et actionum et ce
lestis quætionis anagogen iter faciens In hac diffinico
ne tangitur res sacramenti. que est anima gratia
vitalificans. cum dicitur secundum quod prius subsi
stit in anima. Tangitur etiam habitatio poten
ciarum per virtutem. primo quantum ad actiuam
cum dicitur. formans animales motus. secundo
quo ad contemplatiuam. cum dicitur. et celestis quæ
tionis anagogen. Quatum ad significacionem nota
quod in baptismo sicut in ceteris sacramentis est ali
quid quod tantum est sacramentum siue signum sig
nans. ut elementum visibile. Aliquid est res tantum
signata. ut gratia curans. Aliquid quod est sacra
mentum et res significata. ut caracter **F**orma
quando puer immergitur hec est. Ego baptizo te
in nomine patris et filij et spiritus sancti. Hec for
ma debet exprimi sine omissione. sine interpolaci
one vocabuli. sine preposteracione ordinis iam di
cti. et sine commutacone nominis prenotati vel p
nominati. Effectus autem qui recipitur in bap
tismo ab homine humiliter accedente est caracteris
impressio. gratie infusio. innocencie restitucio. celi
apercio **G**ratia inquit infunditur regnans. restitucio
et purificans a culpa originali actuali tam morta
li quam veniali. absoluens a pena eternali. et ab om
ni pena satisfactoria temporalis. Distinguitur autem

triple: baptili
omino. et fa
di per pnter
rebanur a culp
nare a culpa e
laquino purifi
m baptilmus
cum res de fican
imario et simit
et baptilmatio e
ingritatem sac
mentum. **Q**uan
te tanq prepara
in parulo s adu
poretur fides prop
Quantum ad ve
te nota intencio. et
omino de postio.
Confirm
Seca confirm
trio. dispofa
Pena est. **C**onfig
inere salutis In
cipitur actus. q
pna ad robur fidei
ro. et quantum ad
temp ferendam in

triplex baptisimus inuenitur. scilicet. fluminis .
fluminis. et sanguinis. In baptisimo fluminis q̄
est per penitenciam et spiritus sancti gratiam pu
rificamur a culpa. In baptisimo fluminis purifi
camur a culpa et satisfactoria pena. In baptisimo
sanguinis purificamur ab oī miseria. Non sūt au
tem baptisimus flaminis et sanguinis sacramēta
cum eis deficiant que hñt sacramēta. scilicet repre
sentatio ex similitudine. significacō ex institucōne
et sanctificacō ex prolacione uerbi. Quantum ad
integritatem sacramēti sufficiunt uerbum et ele
mentum. Quantum ad solemnitatem premitū
tur tanq̄ preparatoria cathecismus et exorcismus
in paruulis ⁊ adultis. Ita tamē q̄ in adultis re
quiritur fides propria. in paruulis sufficit alie
na. Quantum ad utilitatem baptisimatis requiri
tur recta intencō. et quantū ad utilitatē baptisimati
ficationis depositō.

De cōfirmacione. xlix.

Arcu cōfirmacionem uidēda est forma. ma
teria. dispōsicio. gratie collatio. significatio
Forma est. Consigno te signo crucis. cōfirmo te
erismate salutis. In noīe patris. ⁊c. Ubi duplex
exprimitur actus. quia in hoc sacramento datur
gratia ad robur fidei q̄tum ad cōfirmacōnem in
corde. Et quantum ad liberam confessionem qua
si semper ferendam in fronte. **A**ter respicie

forme stabilitatem in corde. **M**ateria in hoc sacra-
mento est crisma confectum ex oleo oliuarū et balsa-
mo. **O**leum quod niret . significat fidem interiorē
ex bona conscientia . **B**alsamum propter odorem
significat dignam et laudabilem confessionem fac-
tam in euidentia . et hoc p̄ correspondēciam ad du-
plicem actum in forma ex̄ntem et expressum. **I**stō
autem sacramentū a solis ep̄s datur . qđ si alij p̄-
sumant nichil faciunt . quia eū tam in cōfirmacōe
q̄ in ordine datur gracie plenitudo . ob hoc hec du-
o sacramenta per eos solūmodo dispensant . quia
gerunt auctoritatis plenitudinem. **G**racia in eo-
dem sacramento collata ē gracia gratum faciens .
que dicitur dupliciter. **A**ut gratum faciens de nō
grato . et talis gracia est gracia baptismalis et pe-
nitentialis. **A**ut est magis gratum faciens de iam
grato . et talis gracia datur in cōfirmacione . am-
plians priorem et cōfirmans. **I**n isto sacramento
aliud est quod est tantum signum . ut est forma au-
dibilis et materia visibilis. **A**liud est quod est tan-
tum res . ut est gracia corroborans et cōfirmans .
Aliud est quod est res et sacramentū . ut caracter .

De eucharistia . l .

De eucharistia videnda sūt . integritas . signi-
ficatio . representacio . ināducacio . op̄acō . **D**e
integritate et n̄citate h̄g sacramēti sunt q̄tuor scz
ordo sacerdotalis . intentio cōsecrandi . mā debita .

forma verbor
sacramenti
in h̄c tribu
propus est con
et h̄m̄is . ideo do
amti et ligno vi
m̄it̄ et confici
propus suum
h̄o cōmunis . et
re aqua que sig
nificat suū rum
capite eucharistia
membrorum adin
bet . hoc est corpus
m̄is . h̄m̄is aut
h̄c . Est enim verē
m̄is . Op̄atiu
m̄is . non a
h̄o ad terminus et
m̄is m̄it̄um et
m̄is et corpus
m̄is m̄it̄um ad
m̄is agere . Quia
m̄is . op̄etur cir
m̄is sub h̄m̄is pa
m̄is . et tangit
m̄is q̄ p̄dicatū

et forma verborum prescripta. **M**ateria vero huius sacramenti est panis de frumento . et uinum de uite hic cibus et potus inter omnes alios cibos et potus est conuenientior . cōmunior . efficacior . et sanior . ideo dominus se comparauit grano frumenti et ligno uitis . et ideo in duabus speciebus confecit et conficiendum instituit . ad inuendum q̄ corpus suum sub hoc sacramento cōtentum . ē cibus cōmunis . efficac̄ et sanus . **V**ino autem miscetur aqua que significat populum . et per coniunctionem sui cum uino significat membrorum cum capite unitatem . per unionem significatur unio membrorum adinuicem . **F**orma supra panem ē hec . **H**oc est corpus meum . **S**upra uinum patet i canone . **H**uius autem forme propositio est singularis . **E**st enim uerbum comparatiuum et operatiuum . **O**peratiuum non operaciōe successiua sed instantanea . non alicuius rei noue vel non existētis . sed terminus eius est ens q̄dē actu completū et non mutatum et ad id terminatum ut est alterius signum et corpus xp̄i misticū . et hoc totū sit iute ubi incarnati adiūcta . misterio circa materiā nichil agente . **Q**uia hic sermo est cōuersiuus et opatiuus . opatur circa subām panis . id p̄nomē demonstrat subām panis sub accidētibus q̄ cōspici p̄nt oculis . et tangit id q̄d cōnūt̄ p̄ subctm̄ . sicut id q̄d cōnūt̄ p̄ p̄dicatū . **Q**uia uero terminig opaciōis

domini exprimendam **P**rima vice sunt tres pp-
ter trinam tradicionem. scilicet a deo. iuda. et iu-
deo. **I**n secunda sunt quinqz propter quinqz per-
sonas que in tradicionem fuerunt. prima traditi. se-
cunda tradentis. tres alie sunt emētes. scilicet pō-
tifices. scribe. et pharisei. **I**n tertia sunt due pp-
ter cōuersionem duplicis elementi. scilicet panis
et vini. **I**tem quarta vice sunt quinqz. propter
quinqz plagas. **I**n quinta vice due propter viu-
cula quibus fuit ligatum corpus. et propter fla-
gella. quibus etqz ad sanguinem fuit flagellatū.
In sexta vice tres sunt ppter crucifixionem sac-
tam linguis iudeorum. quando ter clamauerunt
crucifige. **I**n septima vice sunt quinqz. tres de
corpore super calicem. scilicet tres cruciatus. scili-
cet propassionis. passionis. et compassionis. **E**t
due altere super aquam et sanguinem qui de xpi
sti latere profluxerunt. **D**uo autem sunt modi mā-
ducandi illud sacramentum. scilicet sacramental
et spiritualis. quorum distinctio oritur a triplici
principio. primo a disposicione sumētiū. **Q**ui-
dam enim accedunt male dispositi. et hī mandu-
cant sacramentaliter. **Q**uidam bene. et hī spiri-
tualiter et sacramentaliter. **S**ecundo a modo su-
mēdi. **N**am quidam sumunt ore carnis. et hī sa-
cramentaliter. **Q**uidam ore cordis. et hī spiritu-
aliter. **U**nde duplex os est et duplex manducatio

attendenda **T**ercio a duplicitate eñe hō sacramēti
Que sunt quippe eñcie huius sacramenti. sciz cor
pus xp̄i verum. et gracia in corpore xp̄i mistico.
faciēs vñionem. quarū vna sine altera sumi potest
Nanducare autem sacramentaliter est sumē sacra
mentum vt sacramentū. ad qđ quatuor req̄runt̄.
scz cibi exñcia. eius ad cibātū nālis cōueniēcia vt
scz ab hoīe non a mure sumatur. **I**ntencio et illig
intencioīs regulacō per fidem. **S**pūalis māduca
rio habet duo. scz māsticacionē suo modo que cōst
tit in recogitacione dum recogitans afficit̄ amore
caritatis. et ei de quo recogitat iungitur. et sic in
corporatur. et dum incorporatur reficitur et ma
gis assimilatur. **S**piritualis autem vel specialis
huius sacramenti operacio siue efficacia est vnire
non de nouo sed iam vñitos per graciā magis vñi
re. **D**igne enim sumentem reddit seruencioīem vt
carbo ignitus. et forciorem vt bonus cibus. **E**t vt
istam efficaciam habeat in sumente : primo opor
tet ipsū sumentem istū cibum ab hīs discernere
per fidem. **S**ecundo hospiciū preparare per sui
probacionem. **T**ercio in hospiciū recipere cum
honore et deuocione. et talis dicitur digne accede
re. **N**ota fractionem hostie in tres partes. q̄ fit
propter tres partes corp̄is mistici.

De penitētia. li.

Tercio dicitur
signific
principalem
veritas punire
mandum. Amb
penitens que q
quidā dolenti
dicit amittit
retur quas b
verbalis nō
marulam op
tiam que dicit
sua a deo dicit
voluntatis tū
ppretatur. De
aligrae refectio
no habitantis
rentis. vt actu
similiter volun
tu ppetratā cu
q penitētia est
no et passio. P
mōis contritio.
Bōis contriti
gratio a sumpt
in laudatione

Videnda sunt de penitencia. diuersa diffini-
tio. diuersa nominatio. integratio. iustifi-
catio. significatio. Penitencia quantum ad actum
principalem sic diffinitur. Penitencia est prima
virtus puniens veterem hominem. Penitencia se-
cundum Ambrosi. est amaritudo et dolor aīe pro
peccatis que quisqz cōmisit. **Augg.** Penitencia ē
quedā dolentis vindicta semper puniens in se qđ
dolet amisisse. **Qu**ltis alijs diffinitionibus decla-
ratur quas breuiter relinquo. Penitencia diūsis
vocalibus notatur scđm qđ diuersa contra peccati
maculam opatur. **E**xpellit em̄ pccī actualis mali-
ciam que aīam deformat. pōm ad malum incliāt.
siue a deo dehabilitat. naturā vulnerat. actu libere
voluntatis cōmittitur. cū delectatione et libidine
ppetratur. **D**elere autem culpam vt deformantē.
est gracie reformatantis. vt dehabilitātem est virtu-
tis habitantis. vt vulnerantem est sacramēti cu-
rantis. vt actu voluntatis cōmissam. **A**ut p actū
similiter voluntatis vt cū delectatione et libidi-
ne ppetratā cum cōpassione cōtraria. iō recte dē
qđ penitencia est gracia. virtus. sacramentum. ac-
tio et passio. **P**artes integrales penitencie sunt
cordis contritio. oris confessio. operis satisfactio.
Cordis contritio autem est dolor voluntarie pro
peccatis assumptus. **C**onfessio autem debet habe-
re has condiciones. scz qđ sit simplex. huilis. pura

fidelis. frequens. munda. discretā. libens. verecū
da. integra secreta. lacrimabilis. accelerata. fortis
accusans. parere parata. **I**tem propter quatuor
casus est secundum magistros iteranda confessio.
Duo sunt ex parte sacerdotis. quorum primus ē
ob enormitatem sceleris. ob quam ad superiorem
confitens est remittendus. et ab eo si voluerit ite-
rum audiendus. **S**ecundus est per ignorantiam
sacerdotis. quia coram perito sunt peccata iterum
dēte zanda. **D**uo vero sunt ex parte confitentis.
Quorum primus est fictionis malicia. ut si accel-
sit cum voluntate peccādi. vel peccatum seruauit
scienter. **S**ecundus est propter cō. corruptum satis-
factionis quam neglexit aut spreuit. **I**n duobus
vltimis casibus si vadat ad eundem sacerdotem vel
ad alium interiectu temporis debet reconfiteri.
et sic ex parte sacerdotis patent defectus et ex par-
te cōfitentis. **S**unt et alij duo casus de quibus est
cōtrouersia inter doctores. **U**nus est de peccati ali-
cuius obliuione. **A**lius de reciduatione. **S**ed di-
cendum in hīs duobus seruandum esse cōsiliū
non tanq̄ preceptum de iterando cōfessionem. **N**e
seruantur autem episcopo quinq; casus de penitē-
cia solemnī imponenda. secundo de ex cōmunica-
tis. tercio de irregularitate. quarto de incendarijs
quinto de consuetis in epātū casibus reſeruatis.
sed iste casus non est generalis. **S**atisfacere est

penitentiam
cadere et totū
libere. Anselm
reddere. Pari
tatis. Trium
Quodam cor
tra superbi
ne ad nolmeti
risi ad deum.
finites duos
quatuor requi
in infuso et re
duo. scilicet mot
dissentis grati
rodans grati
non procedit acce
non. que attric
es longo tempo
quatuor ista
no terra et contra
tus quia conuol
ritimam comu
picias vel poten
dumam per cō
pro piam expulsi
sup. scilicet con
tatis. Unde sube

peccatorum causas rescindere vel excidere aut ex /
cludere et eorum suggestionibus aditum non ad /
hibere. Anselmus dicit. q̄ sit honorem debitum de /
o reddere. Partes eius sunt ieiunium. elemosina.
oratio. Ieiunium est contra carnis cōcupiscentiā.
Elemosina contra cupiditatem oculorum. Oratio
contra superbiam vite. Item ieiunium nos ordi /
nat ad nosmetipsos. Elemosina ad proximum. O
ratio ad deum. **Augg.** Per ieiunium et elemosinā
facimus duas alas. **Ad** iustificōnem impij
quatuor requirantur. duo ex parte dei. scilicet gra
cie infusio et culpe expulsio. **Ex** parte impij etiā
duo. scilicet motus liberi arbitrij consonans siue
cōsentiens gratie aduenienti. et cordis contritō cō
cordans gratie culpam expellēti. **Hec** autem qua
tuor precedit attritio et preparatio ad iustificatio
nem. que attritio est motus fidei et doloris. quā
uis longo tempore semiplenus. **Tanguntur** au
tem quatuor ista in **Psal.** versiculo. **Com**muebi
tur terra et conturbauit eam. sanauit cōtriciones
eius quia commota est. **Gracia** quippe adueniēs
in animam commouet rationem secundum q̄ est
potestas vel potencia liberi arbitrij. et conturbat
voluntatem per cōtricionem et postmodum sanat
per peccati expulsionem. **Et** horum ratio reddit̄
duplex. scilicet commotio rationis. et cōturbatio
mentis. **Vnde** subditur. commota est a. cum quod

est simul. quia tunc omnes vires super se plangunt
et mouentur ad bonum. **I**n sacramento penitentie
est aliquid quod est tantum signum ut exterior pe
nitentia secundum institutionem ecclesie in qua est sacer
dotis absolutio tamquam formale. **E**t humiliatio confiten
tis tamquam materiale quantum ad actum contritionis
sive quantum ad verbum accusationis. sive quantum
ad penam satisfactionis. **A**liud quod est tantum
res. ut peccati perfecta remissio. **A**liud est res et sig
num. ut interior penitudo.

De unctione extrema. lxx.

Actio extrema septem videnda requirit. scilicet
que sit eius materia. que forma. quis dispense
sator. quis susceptor. que efficiencia. que cum con
firmatione differentia. que significatio conuenien
cia. **M**ateria eius est oleum simplex. sed consecratum
ab episcopo. **F**orma eius est vocalis expressio orationis
num in ordinariis contentorum. **H**uius sacramen
ti dispensatio sacerdotibus competit ex officio. **E**t
hoc confirmat autoritas et ratio. **A**utoritas. **I**n ultimo
si quis infirmatur inducat presbiteros. **N**on etiam hoc
dicit. quia cum materia huius sacramenti sit elem
tum consecratum ab episcopo consecratis manibus de
bet contractari. et sic etiam cum sit medicina peri
litancium non ad solos episcopos pertinet. **O**leum

eriam consecratum ad aliquos se n̄ extendit. **D**ñe
autem istud sacramentum accipere soli infirmi ra
tione vtentes. qui vel peccauerunt venialiter. aut
peccare potuerunt. et hoc ī mortis articulo existē
tes. **U**nde igitur infantibz et stultis negatur. nec
intransibz bellum iustum. nec cōdempnatis tā
q̄ infamibus in facie ecclesie. nec mediocriter infir
mis. quia iterare possunt adhuc venialia. **E**st au
tem hoc sacramentum tam finaliter q̄ efficaciter
cōtra venialia ordinatum. **E**t q̄tum ad remissio
nem culpe. et quantum ad dimissioē partis pe
ne. **V**ale t̄ etiam ad recuperandam corporis sanita
tem si expediat infirmanti tanq̄ tamen non itera
turis venialia. **D**ebet dari hoc sacramentum. non
dico tamen quin possit et debeat sanato reciduo i
terum dari tanq̄ medicina morbo venialium. **E**t
quia venialia maxime per sensuum organa cōmit
tuntur. **I**deo partes tribus potentijs seruientes
inungantur. **E**st enim triplex potentia. scz sensi
tiua. generatiua. progressiua. **S**ensitiue organa
quiqz sensuum. generatiue lumbi. progressiue pe
des de seruiunt. **E**x predictis colligitur inter sa
cramentum confirmacionis et vncionis extreme
differencia septiformis. scilicet in efficacia. in ma
teria. in forma. in suscipiente. in dante. in loco. et
in tempore. **N**ota tamē q̄ vncio que fit ī trismate
dē p̄ncipalis q̄druplici ratione loci qz in frōte. rōe

ministrari quia ab episcopo & racione elementi quia
de oleo myrto cum balsamo. Racione effectus pp/
ter habundanciam gracie. quia ibi datur paracleti/
tus in magna habundancia. Turta hoc nota q̄ tris/
mate inunguntur baptisati in vertice. confirman/
di in fronte. pontifices in capite. reges vt dicitur
in scapulis. In sacramento extreme vnctionis se/
cundam exigenciam sacramentalis significacōnis
est aliquid quod est tantum vt extrema vnctio. A/
liud quod est tantum res. vt venialis morbi cura/
tio. Aliud quod est res et signum. vt ipsa deuotio/
nis excitacio in anima. que non est aliud nisi que/
dam spiritalis vnctio.

De ordine. liij.

Undendum est de sacramento ordinis quan/
tum ad eius preparacionem consignacōis.
diffinicionem ordinis. debitam dispēlacōnem. ca/
racteris impressiōnem. rectam suscepcionem. suā
significacionem. status cōsummacionem. Qui sūt
ad ecclesiasticos ordines assumendi. primo cōsig/
nantur signaculo distinctiuo et instructiuo. Nam
quia tonsura in capite & quod est ceteris nobile.
et q̄ tonsura tā superius q̄ inferius facta habet for/
mam corone que est signum dignitatis regie. Inui/
tur q̄ sic distincti ad regale sacerdotium vel offici/
um assumuntur. Tale enim signum nedum ē sig/
num distinctiōnis sed instructiōis. In tali enim

tonura est sup
untur clerici q
remouet. Et i
co. in quo infi
quia felicitas su
impresso. qua
tum quia figur
parissima. et pe
liter coronati de
ampli in dilecti
do sic diffinim
ritualis potesta
to. Cum enim se
rum. letorum. ex
corum. diacono
sacerdotali datur
si verum. et adie
Et hic ordo tanq̄
tibi subministran
In continendo et
sabbatoni et dia
sabbatoni est in a
oni officium est ea
boni offerre. In ab
nitium quatuor
us q̄ potestas et ob
datur admittere.

confura est superfluitatis amocio. **I**n quo instruuntur clerici quid vitandum. quia superfluitas est renorum. **E**st etiam summitatis capitis demudatio. in quo instruuntur clerici quid amandum. quia felicitas supernorum. **E**st figure orbicularis impressio. quo instruuntur quomodo conuersandum. quia figura orbicularis est simplicissima. capacissima. et pulcherrima. ad innuendum quod taliter coronati debent esse simplices in intencione. ampli in dilectione. pulchri in castificatione. **O**rdo sic diffinitur. **O**rdo est signaculum in quo spiritalis potestas conceditur siue traditur ordinato. **T**um enim septem sunt ordines. scilicet ianitorum. lectorum. exorcistarum. acolytarum. subdiaconorum. diaconorum. et sacerdotum. **I**n ordine sacerdotali datur potestas consecrandi corpus Christi verum. et absoluendi corpus Christi mysticum. **E**t hic ordo tanquam nobilissimus debet habere alios sibi subministrantes respectu duplicis potestatis. **I**n consecrando corpus Christi verum sibi seruiunt subdiaconi et diaconi. **I**ta quod potestas et officium subdiaconi est in accipiendo hostias a plebe. **D**iaconi officium est eas a subdiacono susceptas sacerdoti offerre. **I**n absoluendo autem corpus Christi mysticum quatuor minores subserviunt sacerdoti. ita quod potestas et officium ianitorum est ad locum sacrum admittere. **L**ectorum est documenta prebe

Exorcistarum est auxilium prestare. **A**colitorum
est exempla monstrare. **H**is officijs dominus v/
sus ē. **F**uit enim hostiarius eiciens emētes et vē
dentes. dicens. **D**omus mea domus orationis vo
cabitur ut dicitur **M**athe. vicesimo primo capitulo.
Lector librum in sinagoga aperiens **L**uce. iij.
Exorcista tangens linguam muti. **M**ath. viij. **A**c
colitus **J**ohannis. viij. **E**go sum inquit **l**ux. zc.
Subdiaconus. dum in pelui pedes disci. zc. **D**ia
conus. dum corpus et sanguinem dispēlauit. **S**a
cerdos dum se in ara crucis optulit. **C**aracter cū
sit signum imp̄ssum distinctiuū perpetuum xp̄o
configuratiuum: imprimitur in quolibet ordine
non idem. sed diuersus ordine cōgruo non necessa
riū. cum vnus possit recipi q̄uis indebite p̄reter
missō alio. ita q̄ cum peruentum fuerit gradatim
ad ordinem sacerdotis in quo est status. q̄uis sep
tem sint gradus vnum tū est ordinis sacramētū
tū. sicut vnā dicimus epistolā quāuis multas
habeat partes **I**n quolibet autem ordine character
imprimitur. in eo signo quo maiorē habet simi
litudinem ad signatum **E**t in quo principalis po
testas quam ordo respicit signatur tradi ordinato
Ad quam signandam duo concurrunt exterius scī
licet traditio alicuius instrumenti. z expressio vo
calis verbi. ut in signo visibili pariter et audibili
significetur dari. **E**t hęc duo sunt intrinseca et e/

encialia later
sari hoc sacra
solumpūate.
bet ut in qual
tam ex parte di
si solumpūate
lum. officium
multiplex cond
parte originis.
rius. vel etiam
poris ut non sit
aut epilepticus
munda vel aliter
eius. ut non sit
ut non sit curialis
si bigamus. **A**pa
non potest ordinari
re etatis. ut non sit
cum rationis.
quod est tantum l
reditione alicuius
h. **Q**uid qd̄ est res
quod est res et sig
p̄ssū. **N**ota tamen
et septem ordinibus
non sit ordo sed aliq̄
p̄ssū solumpūate quat

encialia sacramento ordinis. Debet autem disp̄
sari hoc sacramentum cum magna discrecione et
solempnitate. ac per hoc non a quolibet nec cuiſi /
bet nec in quolibet tempore: sed sub debitis signis
tam ex parte visus q̄ etiam auditus. sicut dictuz
est solempnitate obseruata quantum ad tempus -
locum. officium et personam. **R**equiritur autē
multiplex condicio vt digne suscipiatur. scilicet ex
parte originis. vt non sit filius sacerdotis. vel spu
rius. vel etiam solempniter penitens. **A** parte cor
poris vt non sit corpore viciatus. vt demoniatus
aut epilepticus. **A** parte actionis. vt non sit ho
micida vel aliter enormis peccator. **A** prate condi
tionis. vt non sit seruus. **A** parte conuersacionis
vt non sit curialis. **A** parte coniugacionis. vt non
sit bigamus. **A** parte sexus. vt non sit mulier. q̄
non potest ordinari nec de iure nec de facto. **A** par
te etatis. vt non sit infantulus. qui non habet iudi
cium rationis. **I**n hoc sacramento est aliquid
quod est tantum signum. vt exterior operacio in
traditione alicuius instrumenti et expressione ū/
bi. **A**liqd̄ qd̄ est res. vt sp̄ulis pt̄atis collacio. **A**li
qd̄ quod est res et signum. vt interior caracteris i/
pressio. Nota tamen q̄ quatuor sunt parui ordies
ex septem ordinibus. et tres magni. **N**almitatq̄
non est ordo sed aliquid annexum more officij. **E**t
post susceptōnē quatuor paruorū p̄t quis cōiugāi

non autem in tribus alijs. Ep̄atus non est ordo
sed dignitas et nomen officij. Collige igitur gra-
dus usq; ad vnum p̄archiā. primo clericalis ton-
sura. secundo psalmista. tercio ianitor. quarto lec-
tor. quinto exorcista. sexto acolitus. septimo sub-
diaconus. octauo diaconus. nono sacerdos. decimo
archipresbiter. vndecimo episcopus. duodecimo
archiepiscopus. decimotercio. patriarcha. decimo
quarto et vltimo summus pontifex. qui et papa
dicitur.

De matrimonio. liij.

Patrimonij videntur ista. diffinico insti-
tucō. diuisio. significacō. prouencō boni. p̄-
hibicio impediētī. Est enim matrimoniuz viri
mulierisq; coniunctio maritalis iter persona & le-
gittimas indiuidue vite consuetudinem retinēs.
Est autem a deo institutum matrimonium in of-
ficiū. in remediū. in sacramentū aut signū.
Officiū inq; procreande prolis. etiam in statu
nature institute. in remediū contra impulsū
libidinis in statu nature lapsē. in sacramentū vel
signū insolubilis coniunctionis naturarum in
pprieto diuine scilicet et humane. Circa contracti-
onem matrimoniij nota. q̄ per sponsalia de futura
iniciantur per mutuum cōsensū inter legitimas
personas. per verba de presenti expressa rectificā-
t. per copulam carnalem subsequentem cōsumat

Circa sponsalia
de iure non v
Et hoc quatuor
plici promissi
posicione. dati
aracione. Sic
Primum est ve
re sponsarum
perueniente u
de presenti. T
ut si cognoscit
hoc possit fami
curabili infir
mitatione me
ro se aditant
quam sine licent
niant. Spiritu
ambo cōsentit
autem est in
tracta sunt spo
in etate de dia.
nis modis solu
ribus vero per i
effectus sponsal
tio propter pro
bi sunt ad mari
matu vponendi

Circa sponsalia nota . q̄ ante septēnium cōtracte
de iure non valent . post septēnium vero tenent .
Et hec quatuor modis contrahuntur . scilicet sim-
plici promissione . fidei dacione seu iuramenti in-
positione . datis arris sponsalicijs . et annuli sub-
arracione **S**ic autem cōtracta octo modis soluiūt
Primus est voto solempni superueniente . vt si al-
ter sponsarum intret religiouem . **S**ecūndus est su-
perueniente matrimonio . vt si cum alia cōtrahat
de presenti . **T**ercius est superueniente affinitate
vt si cognoscat aliam consanguineam sponse sue . et
hoc possit fama aut facto probari . **Q**uartus est in-
curabili infirmitate superueniente . vt lepra aut
mutilacione membri alicuius . **Q**uintus est alte-
ro se absentante . vt cum vadit ad regionem lōgin-
quam sine licencia alterius . **S**extus est altero for-
nicante . **S**eptimus est vtroq; volente cum scilicet
ambo cōsentiunt et mutuo se absolunt . **O**ctauus
autem est in minore p̄tenti absolui vt quando cō-
tracta sunt sponsalia inter duos quorum vnus est
in etate debita . alter vero non . **Q**uobus enim pri-
mis modis soluntur sponsalia ipso facto . sequen-
tibus vero per iudicium ecclesie . **D**uplex autem ē
effectus sponsalium cōtractorum . vnus est obliga-
tio propter promissionem . **U**nde tales compellē-
di sunt ad matrimonium contrahendum si non ti-
meatur v̄poricidium . vel interueniat aliq̄s casus

matrimonium est separabile per religionis t̄gres/
sum. Aliud quod est res et signum ut sensus interi
or aīarum. In matrimonio cōsummato est tan
tum signū. cōsensus exterior. t̄m̄ res unio natura
rum inseparabilis. in xp̄risto res et signum. mu
tuus cōsensus animorum. Tria sunt bona cōiugij
scz bonum fidei. bonum prolis. bonum sacramen
ti. Fides q̄ suam cognoscat et non aliam. et hoc ē
bonum moris cadens in genere honesti. bonum p
lis cadit in genere cōferentis. Confert enim pro
les ad speciei cōseruatiōem et numeri perfectionē
Bonum sacramenti cadit in ḡne delectabilis. tā
ta enim ibi est unio. ut propter proxem relinquat
homo patrem. et sic patet q̄ tria sunt in electione
sc̄dm̄ ph̄m̄. scilicet honestum. cōferens et delectabi
le. In hoc triplici genere sunt bona cōiugij distri
buta & super hec bona numero tria. quia ad hoc q̄
matrimonium sit completum tria potissime req̄
runtur. scz institutio. usus et fructus. Rōne insti
tuciois est bonum sacramenti. Racione usus debi
ti est bonū fidei. Racione fructus cōferentis est bo
num prolis.

De impedimentis in ḡne. lo.
Impedimentorum matrimonij. quedam sūt
de cōgruitate īpedientia. sicut ecclesie inter
dictum. et tempus feriarū. Et ista dicuntur im
pedire cōtrahendum. sed non dirimē iam cōtractū

Quedam impediunt de necessitate . quia non stat
cum eis matrimonij sacramentum . Unde sic im/
pediunt contrahendum matrimonium . q̄ etiam
dirimunt cōtractum . et sūnt duodecim . Unde ver
sus . **E**rroz . conditio . votum . cognatio . crimē . Cul
tus disparitas . vis . ordo . ligamen . honestas . **S**i
lis affinis . si forte coire nequibis . **H**ec socianda ve
tant . cōmibia facta retractant . **T**ria sūnt ex par
te cause efficientis qui est cōsensus ad quem cōcur
rit voluntas et ratio . **C**ontra actum rationis est
erroz . **C**ontra actum voluntatis est vis sive violē
tia . **C**ontra actum vtriusq̄ est conditio seruitu
tis . qui impedit partim propter defectum liber
tatis . partim propter errorem . **T**ria sūnt etiam
ex parte cause materialis . **N**am matrimonium est
cōiunctio voluntarie introducta inter personas ā
tea non cōiunctas . **U**nde cōiuncti proximitate ad
matrimonium sūnt inepti . **C**oniunguntur autē
quidam consanguineitate . quidam affinitate . qui
dam publice iusticie honestate que contrahitur ex
sponsalibus per verba de presenti . et sic sūnt tria
impedimenta . scilicet cognatō . affinitas . et honestas .
Tria sūnt alia ex parte cause formalis . quia
matrimonium est vinculum in quo est mutua po
testas viri et uxoris . **H**ec autem potestas impe
ditur quando alter tradit potestatem corporis sui
alij adhuc viventi . z sic ē ligamē . ā quia dedit

se deo et sic et
polaro . et sic
ex parte cau
porendum
erandum h
virendij e
di qui est in
qui est in tu
ca impedim
q̄ erroz pot
estates pres
tollit . et tra
sentire in ma
oni . et videri
exteriori . **S**i
sone non prop
et si terdat ad
positum pot
autem perso
pedit ad cōi
Circa quom
onis scilicet p
liberem et acc
bit . **N**ut cōdici
quere an illa
impedit . **N**ut
accipere libera

se deo et sic est ordo. **N**ut quia se mancipauit deo &
prelato. et sic est votum. **T**ria autem vltima sunt
ex parte cause finalis. **N**am matrimonium est ad
procreandum prolem ad cultum dei. vel saltem in
remedium honestatis cōtra rationem generandi.
vel remediū est impotencia coeundi. **C**ontra cultū
dei qui est in fide est disparitas. **C**ontra cultū dei
qui est in moribus est criminis enormitas. **C**ir
ca impedimentum quod procedit ex errore nota.
q̄ error potest esse circa personam vel circa propri
etates persone. **E**rror circa personam consensum
tollit. et matrimonium impedit. vt si credit con
sentire in magdalenam de qua cogitat sensu interi
ori. et cōsentit in margaretam que offertur sensui
exteriori. **S**i autem sit error circa proprietatem p
sone non propter hoc matrimonium impeditur.
vt si credat accipere diuitem et nobilem. cuius op
positum postea deprehendit. **D**e proprietatibus
autem persone exprimitur cōdicio seruitutis. que ī
pedit ad cōtrahendum et dirimit iam cōtractum
Circa quem nota q̄ triplex potest esse error cōdici
onis scilicet paris. vt cum seruus credit accipere
liberam et accipit ancillam talis error non impe
dit. **N**ut cōdicionis melioris. cum scilicet credit ac
cipere ancillam et accipit liberam. nec iste error
impedit. **N**ut cōdicionis deterioris. vt cum credit
accipere liberam cū sit ipse liber et accipit ancillā

ialis impedit cōtrahendum et dirimit iam cōtractum. nisi forte libere velit in eam consentire.

Circa votum nō. qđ votū vt dicit **H**ugo. est testificatio promissionis spontaneae factae. que deo et de hīs que deo pertinent fieri debet. **I**tem. sic votū est melioris boni conceptio animi deliberaciōe firmata. **E**st autem duplex votum. scz simplex et sollempne **S**implex in quo non est in prelatum trāslata potestas q̄ impedit cōtrahendum sed non dirimit iam contractum **S**olempne vt votū ordinis sacri suscepcione. professionis emissionē. et habitū professorum assumptione cum alijs que ostendūt hominem p̄fessum. impedit contrahendum et dirimit iam cōtractum. **C**irca crimen nota qđ in septem generibus criminum denegatur conubium. **P**rimū est adulterium cum vxoris occisiōe vel mulieris. scz fidei dacione de ducenda vxore adultera propria defuncta vel cum cōtractione de facto **S**econdum est incestus. **T**ercium est raptum sponse alterius. **Q**uartum est de eo qui insidiis in matrimonio filium suum de sacro fonte leuauit. **Q**uintum est de eo qui occidit presbiterum. **S**extum de eo qui occidit propriam vxorem siue persequendo culpam adulterij siue persequendo naturam ratione odiij. **S**eptimum est sollempniter penitens in omnibz istis dispensat. p̄ter qđ in p̄mo qđ respicit determinatā personā nā adulteriū cum vxoris dicio

vel tunc fi
retortu il
rimis iam
lis si est
et dirimit
est malefic
impedit et
sequatur u
feris diti
hendum e
ordinis q̄
etisti de
fiducia de
uento et be
pedit cōtra
ā est insidi
pedit et dicit
ret baptis
ca vim seu
eri vi siue
repelli non
ligatur. tali
instantis pe
p̄ter. scilicet
bit in const
municatio vel
cio. per hūc m

vel cum fidei dacione vel cum cōtractione de facto
respectu illius persone ipedit cōtrahendum et di/
rimit iam contractū. **I**tem impō cocundi natura
lis si est temporalis ipedit mrimoniū cōtrahendū
et dirimit cōtractum. **I**tem impō accidentalis q̄
est maleficiū si est tyalis non ipedit. si perpetua
impedit et dirimit si p̄cedat matrimoniū. si autē
sequatur matrimoniū non dirimit. sic etiam de
secris dicitur **O**rdo sacer maior impedit contra/
hendum et dirimit iam cōtractum. **V**inores v̄s
ordines q̄tuor neutro modo. si noluerit ordinatg
ecclesię de seruire. **D**e cultus disparitate nō. q̄ in
fidelis d̄r aliq̄ p̄sona q̄ caret fide. non tñ fidei sac/
ramento vt heretica baptisata. **T**alis disparitas i/
pedit cōtrahendum et non dirimit iam cōtractū.
ā est infidelis carēs fidei sacro. et talis disparitas i/
pedit et dirimit etiam si mulier sit fidelis. quia ca/
ret baptismo qui est ianua sacramentorum. **C**ir/
ca vim seu violenciam tene. q̄ coactio potest fi/
eri vi siue metu. **V**is est maioris rei impetus que
repelli non potest. vt cum quis capitur. trahitur.
ligatur. talis vis impedit et dirimit. **M**etus est
instantis periculi trepidacio. **M**etus autem ē du/
plex. scilicet leuis et iustus. leuis est que non ca/
dit in constantem virum. vt quando est parua cō/
municacio vel per hominem parua potentem coac/
tio. per hūc modū metus non impedit nec d̄mis

Iustus metus est qui potest cadere in constantem virum. ut quando verisimile est quod infert malum is qui minatur. et talis coactio tollit consensum. et secundum iura impedit matrimonium contrahendum. et dirimit iam contractum. Circa ligamen nota. quod quantumcumque fiat divorcium inter coniuges propter crimen adulterij quantum ad thorum et cohabitationem manent tamen persone sic separate inuicibilis cum alijs. cum inter eos quod diu vixerit ambo permaneat insolubile vinculum et ligamen. Circa honestatem publice iusticie nota quod qui contrahit sponsalia cum aliqua post septennium et decedit ante consummatum matrimonium ex tali honestate retrahuntur consanguinei sponsi defuncti a contractione matrimonij cum relicta. et hec honestas impedit contrahendum et dirimit iam contractum.

De impedimentis affinitatis et cognationis. lvi.

In speciali primo de impedimento affinitatis videndum est. Circa quam est notanda triplex differentia. Secundo videnda est triplex notula siue regula. Differt autem primo inter esse affineum et esse consanguineum. Consanguinitas provenit ex carnis propagatione. Affinitas vero ex carnali commixtione presupposita consanguinitate. que sic diffinitur. Affinitas est primitas

perdit
carne
si quis
finit
Secun
dus. A
tionem
et lang
quibus
genere
vera al
prima
us cotes
nis in p
et scum
ter tus
tibi affi
runda al
carnis. e
traxisset
a affinis
mus. gen
Nam si m
genera
gradu que
die vero ce
lin ex cog

personarum ex carnali copula proueniens omni
carens parentela quantum est de se supple. Unde
si quis virorem cognoscit mulierem efficitur af-
finis omnibus cōsanguineis mulieris. et e cōtra.
Secundo differt inter affinitatem genus et gra-
dus. Nam genus attenditur secundum plurifica-
tionem carnalis cōmixtionis. Gradus vero a p-
te sanguinis et propagacionis. propter quod anti-
quitus dicebatur ūsus. Mutat mixta genus. sed
generata gradum. Erant enim quondam tria ge-
nera affinitatis. Primum erat ex sanguineitate et
prima carnis mixtione. verbi gracia. Si fra-
ter tuus cōtraxisset cum magdalena. illa erit tibi affi-
nis in primo genere. Secundū erat ex affinitate
et secunda carnis cōmixtione. ut si magdalena fra-
tre tuo mortuo contraxisset cum martino. ipse erit
tibi affinis in secundo genere. Tercium erat ex se-
cunda affinitate et tertia corporis cōmixtione. et
carnis. ut si martinus defuncta magdalena. con-
traxisset cum iohanna. ipsa iohanna erit tibi terci-
a affinis in tercio genere. et sic mixta mutabat ge-
nus. generata vero siue ppagata mutabat gradū.
Nam si magdalena mortuo fratre tuo ex martino
generasset filiam. illa filia ē tibi affinis in secūdo
gradu quasi neptis. et non in secundo genere. Ho-
die vero cessant illa genera. preter primum. et si-
lia ex cognata tua ex alio viro nichil dicitur tibi

attinere. et sic ter cō differt veruz mulier affinis
generet ex consanguineo vel extraneo . nam si ge
neret ex cōsanguineo : ples generata attinet tibi
gradu cōsanguinitatis . si vero ex extraneo : ples
tibi attinet gradu affinitatis . vt dictum est secun
dum iura antiq̄ . sed in vero iura moderna nichil
tibi attinet proles illa . **H**is visis tres regule sūt
ponende . quarū prima est . q̄ in primo genere af
finitatis non licet contrahere vsq; ad q̄rtum gra
dum inclusiue . sicut et de consanguinitate dicit̄ .
Si autē velis cognoscere quartū gradum . siue q̄s
sit quartus gradus : recurre ad psonam mediāte
qua affinitas est cōtracta . et quoto gradu distas
ab illa : tāto gradu distas a persona cui es affinis
vt si cōtraxisti cum muliere factus es affinis cō
sanguineis mulieris . et quoto gradu cōsanguine
us mulieris tue siue vxoris : tāto gradu est tibi af
finis . et si attinet vxori tue in quarto gradu affi
nitatis seu cōsanguinitatis : attinet tibi ī quarto
gradu piter et e contra . **E**t sicut non liceret vxori
tue contrahere cum tali ita nec tibi **S**ecūda regula ē
q̄ ex quo cōsanguinitas cōtracta est mortua perso
na . mediante qua est cōtracta nichilominꝰ manet
quia sicut vinculū cōsanguinitatis est perpetuum
sic et affinitatis **T**ercia regula ē q̄ affinitas n̄ so
lū cōtrahit̄ p̄ coitū cōiugale . sed etiā p̄ fornicariū .

Affinitas
Et de sang
de carnali
distinctio
igitur p̄m
tur : est vi
pendentur
tūdo vider
nate allec
tarum ab e
gradus tū
tum ad id
er ad id que
quodam est
pater et m
tarius attra
sunt filius
nepris . at
salū . in qu
Tercio vid
Gradus est
um . qua cog
e p̄one di
rum quide

De cognacione triplici . lviij . m

Videndum est de cognacione que distinguit
triplex. scz carnalis. spiritualis. et legalis.
Et de singulis per ordinem est videndum. et pmo
de carnali. circa quam est ponenda primo triplex
diffinitio. scdo iugenda est triplex regula. Vidend
igitur pmo e quid sit consanguinitas. que sic diffi
tur: est vinculum psonarum ab eodem scipite des
cendencium carnali propagatione contractum. Ce
rudo videndu e quid sit linea. Est enim linea ordi
nata collectio personarum consanguinitate coniun
tarum ab eodem scipite descendencium: diuersos
gradus continens. Et quia ordo potest attendi q
tum ad id qd supra vel qdum ad id quod est infra
et ad id quod est iuxta. sic tres assignantur linee.
quedam est ascendencium. in qua sunt gradus isti
pater et mater. auus et aua. proauus proaua. at
tauus attaua. Quedam est descendencium. in q
sunt filius et filia. neptis et nepos. pronepos p
neptis. atnepos atneptis. Quedam est transier
saliu. in qua sunt duo fratres. filij duoru fratru
Tercio videndum est quid sit gradus diffinitive
Gradus enim est habitudo personarum distanci
um. qua cognoscitur quota generis differentia du
e persone differunt. siue distant inter se. Regula
rum quidem duarum: prima est hec. q non licet

contrahere cum cōsanguinea vsq; ad quartuz gra
dum inclusum. **S**ecunda est q̄ toto gradu perso
ne descendentes a stirpite distant a seinuicem quo
to distant a stirpite. **T**ercia est q̄n persone ineq̄li
ter distant a stirpite. vt vna in secūdo gradu alia
in tertia linea in hoc linea consanguinitatis et gra
dus comparari debet secundum species magis r̄
motas. **C**irca cognacionem spiritualem primo vi
dendum est quid sit cognacio. **E**st autem cognacio
spiritualis propinquitas siue proximitas proue
niens ex sacramentali donacione vel ad illud tenci
one. **S**ecundo vidende sunt eius differencie. que
sunt tres. scilicet compaternitas que est inter pa
trem spiritualem et patrem carnale; **P**aternitas
que est inter eum qui suscepit et eum qui suscipit
siue sit masculus siue femina. **F**raternitas que ē
inter filium spiritualem et filium carnalem vnū
saliter et precise. **N**on enim se extendit nisi ad eū
qui suscipitur. **T**ercio videndum est quot modis
scilicet hec cognacio cōtrahitur. quia dupliciter sci
licet indirecte. vt cum aliquis fit compater alicu
ius per actum cōiugis **D**irecte vt cum aliquis fit
compater alicuius per actum propriū. vt quā
do ipse personaliter de fonte suscipit filium alicu
ius. **C**ontrahitur autem hec cognacio per baptis
mum cathecismum et cōfirmacionem. sed per ca
thecismum adeo explicito vt vix īpediat m̄rimoniū

contrahere
Cognacio
adoptione
proprium
ditur in re
optatum
monium
re filium
quod dicitur sunt
monio cop
qui attendit
tatis. vel
inter illos
ta q̄ carna
ralem. spi
lumanam
da bonum
corpus. se

C

P
eract
quantum
a sunt vide

contrahendum. non autem dirimit iam contractū.
Cognatio legalis est proximitas proueniens ex
adoptione. **T**riplex autem oritur cognatio ꝑ ad/
optionem. una est quasi descendencium que atten/
ditur inter adoptantem et filiam vel nepsem ad/
optatam. et inter istos non potest contrahi matri/
monium. **A**lia est quasi a latere. que attenditur i/
ter filium naturalem et filiam adoptatiuā. et isti
ꝑ diu sunt in potestate patris non possunt matri/
monio copulari. **A**lia est quasi affinitas quedam.
que attenditur inter adoptatum et uxorem adop/
tantis. vel inter adoptatam et uxorem adoptati.
inter istos non potest matrimonium copulari. **N**o/
ta ꝑ carnalis cognatio sumitur penes legem natu/
ralem. spiritualis penes diuinam. legalis penes
humanam. prima respicit bonum nature. secun/
da bonum gratie. tertia bonum fortune. prima
corpus. secūda aīam. tertia cōiunctū.

Quarta pars tribus sectionibus est
cōtenta. Et prima de triplici differē/
tia premiū.

Postꝑ visum est de bono in quantum tenet
rationem meriti. videndum est de bono in/
quantum tenet rationem premiū. **C**irca quod trē
a sunt videnda. scilicet triplicis premiū differēcia